

Den dubbla stereotypen i flickböcker

En litteraturdidaktiskt studie av karaktärerna Kitty Drew och Lotta Månsson

Av: Julia Adolfsson-Virta

Handledare: Stefano Fogelberg Rota
Södertörns högskola | Institutionen för kultur och
lärande
Självständigt arbete 15 hp
Svenska | Vårterminen 2023
Ämneslärarprogrammet



SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA | STOCKHOLM
sh.se

Abstract

The aim of this paper is to examine the didactic potential of the books: Kitty and The Witch Tree Symbol, Kitty and the Mystery of the Stolen Books, Yes, See Lotta and Dear Lotta. All these books belong to the B.Wahlström series of girls' books, a literary genre that has been looked down upon over time and considered harmful to read because of the fact that they were too stereotypical. The reason for this is that the characters are far too gender stereotypical and can have a negative impact on young girls. The essay intends to investigate how these books, despite being girls' books can be used as tools in the school's value base work, especially regarding gender equality, equality, norms and stereotypes. It also explores how the selected books can be used in the classroom to address gender and sex issues.

To answer the aim of this paper, a qualitative method, close reading, has been used. During the close reading, there has been a specific focus on how the feminine characters, in particular how the female protagonists' Kitty and Lotta, are portrayed. The theoretical approaches used to analyse the books are didactic potential, defined by Malin Alkestrand, and the gender system, defined and explained by Yvonne Hirdman. The result of the analysis was that there is a didactic potential in how Kitty and Lotta are being described since their characterization on several occasions can provide an opening for discussing fundamental values in school. The study also showed that the books selected for this analysis had scenes that may work as a tool in a classroom context to address and discuss the topic of sex and gender.

Den dubbla stereotypen i flickböcker

En litteraturdidaktiskt studie av karaktärerna Kitty Drew och Lotta Månsson

(The double stereotype in girl's books

A literary didactic study of the characters Kitty Drew and Lotta Månsson.)

Av: Julia Adolfsson-Virta

Handledare: Stefano Fogelberg Rota VT2021

Keywords: Didactic potential, fundamental values, genus, literature didactics, fiction Kitty Drew, Lotta Månsson

Nyckelord: Didaktisk potential, värdegrund, genus, litteraturdidaktik, skönlitteratur, flickböcker, Kitty Drew, Lotta Månsson.

Förord

Innan Ni börjar läsa denna studie vill jag först ta tillfället i akt att tacka några personer som har varit extra betydelsefulla för mig, både under dessa fem år som utbildningen har pågått, men även under uppsatsskrivandets gång. Det finns så otroligt många som jag vill tacka, men jag har trots allt fått lära mig att det är viktigt att göra avgränsningar. Det här var nog dock den svåraste avgränsningen jag behövt göra. Det gick faktiskt inte superbra att avgränsa så frågan är ju egentligen om jag lärt mig så mycket.

Tack till mina fantastiska föräldrar Lotta och Vesa för att ni alltid har stöttat och peppat mig. - Ett extra tack till mamma som alltid har varit en klippa i stormen under utbildningens gång och även gav mig alla mina Kitty och Lotta böcker. En vacker dag hoppas jag kunna göra detsamma till mina barn.

Tack till min fantastiska mormor, som varje dag talar om för mig hur duktig jag är.

Tack till min fina chef Camilla, som under dessa fem år alltid hejrat på mig och stöttat mig.

Tack till mina fina klasskamrater för dessa fem år.

Tack till min underbara Emma för all pepp och stöd under uppsatsskrivandets gång - Det hade varit mycket jobbigare och betydligt tråkigare utan dig.

Tack till min älskade Hanna, du var det bland det bästa med denna utbildning. - Genom hjärtekross och omtentor för alltid du och jag.

Och sist men inte minst - Tack till mig själv som aldrig gav upp utan alltid kämpade på.

Innehållsförteckning

1. Inledning och bakgrund	1
1.1 Värdegrund i relation till skolvärlden.....	2
1.2 Flickböcker.....	3
1.3 Syfte och frågeställningar.....	4
2. Material och metod.....	4
2.1 Material.....	4
2.2 Metod.....	8
3. Teori	9
3.1 Didaktisk potential.....	9
3.2 Genussystem.....	10
4. Tidigare forskning	12
4.1 Kitty-böckerna.....	12
4.2 Lotta-böckerna.....	14
4.3 Flickböcker.....	15
5. Analys.....	16
5.1 <i>Kitty och häxans tecken</i>	16
5.2 <i>Kitty och mysteriet med de stulna böckerna</i>	21
5.3 <i>Ja, se Lotta</i>	26
5.4 <i>Kära Lotta</i>	30
5.5 Kitty Drew och Lotta Månsson.....	34
6. Sammanfattning och avslutande diskussion.....	35
7. Referenslitteratur.....	37

1. Inledning och bakgrund

Skönlitteratur är en stor del av den svenska skolvärlden. Inom ämnesområdet svenska behöver elever ha uppfyllt vissa krav för att få ett godkänt betyg, varav ett av kraven är att ha läst skönlitteratur. Detta då läroplanen bland annat stipulerar att varje elev ska ha fått en överblick, förståelse och kunskap avseende "Skönlitteratur, författad av såväl kvinnor som män, från olika tider och kulturer." (Lgy11) Läsning är ett centralt mål, och därav ett måste i undervisningen. Utöver detta finns flera anledningar till att läsa skönlitteratur. Skönlitteratur är en fundamental del i att förmedla olika sorters kunskap, då elever genom skönlitterär läsning kan få en inblick i nya och utökade perspektiv (Lundahl 2021, s. 478). Det är även ett sätt att engagera och väcka människors fantasi och utveckla förmågan till empati, som är en central förmåga för att kunna bli en god demokratisk medborgare (Lundahl 2021, s. 477). Ett av skolans huvudsakliga mål är att fostra elever till att bli detta, vilket innebär att skönlitteratur kan vara en fundamental del i processen mot goda demokratiska medborgare.

En fråga som väckts hos mig under lärarutbildningens gång är emellertid *vilken* litteratur som ska läsas i skolan. Trots att det står i läroplanen att man *måste* läsa och även vad skolan ska sträva efter att arbeta för i undervisningen, står det inte *exakt vilka* böcker som ska läsas. Sverige och den svenska skolvärlden saknar en officiell litterär kanon, det vill säga en samling texter eller en måttstock av litteratur som bör läsas (Nationalencyklopedin 2023). Detta innebär att det inte finns en fastställd grupp av verk och/eller författarskap som konstituerar en allmän accepterad bild av litteratur (Halkjaer 1977, s. 33). Saknaden av kanon kan leda till att det blir upp till enskilda lärare att välja ut de litterära verk som eleverna ska läsa under sin utbildning och hur det lästa ska kopplas till skolans värdegrundsarbete. Lärare verkar inte heller kunna få någon tydlig riktlinje då styrdokumentet ger svag vägledning kring exakt vilken typ av litteratur som bör läsas (Persson 2007, s. 82). Val av litteratur är en viktig uppgift för lärare, då det kan påverka vilket diskussionsforum som kan skapas i klassrummet (Nordenstam 2020, s. 78). En aspekt jag anser vara viktigt är att lärare arbetar med litteratur som kan kopplas till genus och könsfrågor. Detta då genus och kön kan ha en stor påverkan på elevers liv. Beroende på vilket biologiskt kön man föds med "följer även regler kring vilka kroppsdelar som ska täckas, vilka kroppsliga kapaciteter som uppmuntras, liksom vilka slags relationer barnet förväntas ingå, och vilka begär som barnet med tiden förväntas ge uttryck för." (Dahl 2016, s. 15). En fråga att ställa sig blir vilka böcker som kan användas för att lyfta frågor kopplade till genus och kön, som eleverna kan förstå och relatera till. Jag upplevde under min egen gymnasiegång och även när jag har praktiserat samt jobbat på olika gymnasieskolor samma

återkommande fenomen - Elever får läsa litteratur som de beskriver som tråkig och svår att förstå. Enligt min upplevelse får elever ofta läsa litteratur i skolan som de har svårt att bearbeta och förhålla sig till, exempelvis Hjalmar Söderbergs *Doktor Glas*. En anledning till att elever inte tycker om att läsa sådana böcker kan vara för att de är för unga och har för lite livserfarenhet, vilket gör att de inte är tillräckligt mogna för att kunna förstå och relatera till de livsöden som beskrivs. Norberg (2003, s. 92) menar att lärare gärna moraliserar över den läsning som sker i skolan och väljer litteratur de själva anser givande och som de kan relatera till. Detta skulle kunna leda till att elever får läsa litteratur de inte kan förhålla sig till, såsom *Doktor Glas*.

Jag kommer från ett hem där läsning alltid har varit en stor och naturlig del av vardagen. Det har gjort att jag tycker mycket om att läsa, men trots detta minns jag än idag hur svårt jag hade för böcker som *Doktor Glas*. Jag frågade vid ett tillfälle min gymnasielärare om vi kunde få läsa några av mina favoritböcker i skolan, exempelvis böckerna om Kitty och Lotta men det skrattade hon bort. Hon förklarade att dessa böcker inte var bra, eftersom karaktärerna var platta och könsstereotypiska och inte kunde kopplas till skolans värdegrundsarbete. Med avstamp i denna upplevelse väcktes frågan hos mig om det finns någon didaktisk potential i böcker om Kitty och Lotta. Vidare fann jag mig vilja undersöka om Kitty och Lotta verkligen var platta och könsstereotypiska karaktärer, eller om de faktiskt var det motsatta. Kunde de vara så att det fanns en dubbel stereotyp i flickböcker?

1.1 Värdegrund i relation till skolvärlden

Ett av syftena med denna studie är att undersöka och diskutera den didaktiska potentialen i Kitty och Lotta-böckerna och hur de kan användas i en klassrumskontext. Den didaktiska potentialen undersöks i relation till skolans värdegrundsarbete, och därav kommer detta begrepp definieras. Syftet med detta är att kontextualisera uppsatsen och dess syfte.

Termen värdegrund definieras enligt Nationalencyklopedin som ”de grundläggande värderingar som formar en individs normer och handlingar.” (Nationalencyklopedin 2023). Begreppet förklaras vidare av Gunnel Colnerud i *Värdegrund som pedagogisk praktik och forskningsdiskurs* som ett samlingsnamn för olika normativa frågor, problem och fenomen i skolans värld och i forskning gällande dessa företeelser (Colnerud 2004, s. 81). Colnerud förklarar att värdegrundsbegreppet kopplades samman med skolvärlden 1994, då det för första gången infördes i den svenska läroplanen. Värdegrunden i den

Svenska läroplanen för gymnasieskolan är inriktad på att främja bland annat demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter (Lgy11). Dessa värderingar återspeglas i läroplanens övergripande mål, som bland annat inkluderar att utveckla elevernas förmåga att tänka kritiskt och självständigt. (Lgy11). Värdegrundsbegreppet är en central och stor del i den svenska läroplanen och därför har lärare en skyldighet att arbeta för att främja värdegrunden i undervisningen. Den svenska läroplanen för gymnasieskolan är utformad för att främja en stark känsla av socialt ansvar och engagemang för jämställdhet bland eleverna (Lgy11). I och med att värdegrundsbegreppet är en central del av läroplanen behöver alla lärare inkludera detta i sin undervisning (Alkestrand 2016, s. 13). Trots att det är tydligt att lärare behöver arbeta med och belysa demokrati och värdegrundsfrågor med sina elever, framkommer det inte i läroplanerna *hur* det arbetet ska genomföras, bara *att* lärare behöver jobba med värdegrundsfrågor i klassrummet (Alkestrand 2017, s. 30). Då det saknas tydliga instruktioner får varje enskild lärare själv lägga upp en plan för hur ett värdegrundsarbete ska genomföras (Alkestrand 2016, s. 15). Ett sätt för att öppna upp för diskussion kring värdegrundsfrågor i klassrummet kan vara genom att använda skönlitteratur som ett verktyg (Alkestrand 2017, s. 30).

1.2 Flickböcker

”Och så alla de underbara flickböckerna. Tänk att det finns så många roliga och trevliga flickor i världen som plötsligt stod en lika nära som några varelser av kött och blod!” (Lindgren 1999, s. 81).

Litteraturen som valts ut för analys tillhör genren flickböcker. Böckerna är utgivna av förlaget B. Wahlström, och på omslaget för båda Lotta-böckerna och *Kitty och häxans tecken* står det tillsammans med bokens titel, ”B. Wahlströms flickböcker.” På omslaget för *Kitty och mysteriet med de stulna böckerna* står det ”B. Wahlströms ungdomsböcker”. Förlaget anger alltså tydligt på tre av fyra böcker vilken den tilltänkta publiken är. Birgitta Theander (2006, s. 9) förklarar i boken *Älskad och förnekad, flickboken i Sverige 1945-65* att så länge som det har funnits litteratur som riktar sig specifikt till ungdomar har den i viss utsträckning varit uppdelade i två kategorier: litteratur som riktar sig till pojkar och som riktar sig till flickor. Theander (2006, s. 16) menar dock att genrer inte behöver ha några fasta gränser, böcker kan passa in i flera olika genrer. Alla böcker som valts ut för analys kan således kategoriseras både som flick- och ungdomsböcker, men för att avgränsa denna studie kommer alla böckerna hänvisas till som flickböcker

1.3 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att undersöka om det finns någon didaktisk potential avseende hur kvinnor och i synnerhet protagonisterna Kitty och Lotta gestaltas i böckerna *Kitty och häxans tecken*, *Kitty och mysteriet med de stulna böckerna Ja, se Lotta*, och *Kära Lotta*. Ett ytterligare syfte är att undersöka om flickböckerna från seriens tidiga år till 2000-talet kan användas som ett verktyg för att arbeta med genus och kön i klassrummet. Analysen sker utifrån två teoretiska ramverk, didaktisk potential och genussystem. Utifrån uppsatsens syfte har följande två frågeställningar formulerats:

1. Vilken didaktisk potential finns i gestaltningen av kvinnor i *Kitty och häxans tecken*, *Kitty och mysteriet med de stulna böckerna*, *Ja, se Lotta* och *Kära Lotta* i relation till skolans värdegrundsarbete?
2. Hur kan böckerna från seriens tidiga år till 2000-talet användas i en klassrumskontext för att arbeta med genus och könsfrågor?

2. Material och metod

I detta avsnitt presenteras uppsatsens material samt den metod som används för att analysera materialet. De Kitty- och Lotta-böcker som ligger till grund för analysen sammanfattas kort för att ge en övergripande förståelse för böckernas handling. Vidare motiveras valet av böckerna.

2.1 Material

Materialet för denna analys är fyra ungdomsromaner: *Kitty och häxans tecken* (1969), *Kitty och mysteriet med de stulna böckerna* (2010), *Ja, se Lotta* (1959) och *Kära Lotta* (1979). *Kitty och mysteriet med de stulna böckerna* gavs ursprungligen ut 1997, och 2010 publicerades en ny utgåva, vilket är den som använts som material. Syftet med detta var att undersöka om en flickbok skriven i vår samtid, helst så nära 2020-talet som möjligt kunde användas i en klassrumskontext eller om denna utgåva på något sätt skilde sig markant från en tidigare utgåva i bokserien. Att just nyutgåvan av *Kitty och mysteriet med de stulna böckerna* valdes, istället för någon av de andra Kitty böcker som getts ut runt 2010 var ett bekvämlighetsurval, då detta var en bok jag hade till hands.

Böckerna om Kitty är ursprungligen en amerikansk bokserie som började ges ut i USA på 1930-talet och i Sverige 1950. Förlaget B. Wahlström gav ut Kitty-böckerna i Sverige. En skillnad som gjordes i

översättningen från engelska till svenska var att man bytte namn på protagonisten. I de engelska utgåvorna heter protagonisten Nancy Drew. Det saknas en officiell förklaring till att protagonisten fick byta namn i de svenska översättningarna. I och med att Kitty böckerna ursprungligen skrevs på engelska kan vissa detaljer gå miste i översättningen men helheten bör vara samma. Böckerna om Kitty är skrivna av olika spökskrivare. Den ursprungliga skaparen bakom karaktären Kitty Drew var en författare vid namn Edward Stratemeyer. Trots det faktum att Stratemeyer låg bakom Kitty Drew, skrev Stratemeyer aldrig själv några böcker om karaktären. Stratemeyer skapade stratemeyersyndikatet, som publicerade åtskilliga ungdomsböcker, däribland Kitty-böckerna. De olika ungdomsböckerna skrevs av författare under pseudonymer. Kitty-böckerna skrevs av olika personer, alla under samma pseudonym, Carolyn Keene (Peters 2007, s. 542). Dock skrevs de 30 första Kitty-böckerna av Mildred Wirt Benson (Ahlborn & Nilmander 1999, s. 111). *Kitty och häxans tecken* spökskrevs av Harriet Stratemeyer Adams under pseudonymen Carolyn Keene (Nocloo u.å). Jag kunde inte hitta information om vem som spökskrev *Kitty och mysteriet med de stulna böckerna*. Det finns otaliga böcker om Kitty. I den officiella volymen ingår ca 175 böcker, men det har senare gjorts ett flertal olika spinn-off böcker om Kitty Drew, vilket gör att det totalt finns mer än 500 böcker om karaktären.

I böckerna om Kitty är hon 16 i första boken och 18 i de sista. Hennes ålder specificeras inte i de sista böckerna, men det är en rimlig slutsats att dra, då det framkommer att hon är 18 i senare Kitty-böcker. Kitty åldras inte på samma sätt som andra flickbokskaraktärer gör, som till exempel Lotta Månsson. En anledning till att Kitty överhuvudtaget blir äldre och att det nämns att hon är 18, är för att det skulle verka trovärdigt att hon kunde köra bil i alla stater i USA (Ahlborn & Nilmander 1999, s. 111). Kitty-böckerna utspelar sig inte i en tydlig kronologisk ordning. Kitty bor i den fiktiva staden River Heights tillsammans med sin pappa, som är advokat. Familjens hushållerska Hanna Gruen bor även tillsammans med Drew familjen och hon har gjort det sedan Kittys mamma dog när Kitty var en liten flicka. Huvudhandlingen i Kitty-böckerna är alltid olika deckaräventyr, då hennes favoritintresse är att lösa olika mysterier. Till sin hjälp har hon vännerna Bess och George och ibland även pojkvännen Ned. Varje bok innehåller således ett nytt fall och omständigheterna kring det specifika fallet, vilket gör att en kronologisk ordning inte är nödvändig.

Böckerna om Lotta Månsson är skrivna av Ester Maria Ringnér-Lundgren under pseudonymen Merri Vik. Det finns sammanlagt 47 böcker i serien om Lotta Månsson, dock är den sista boken en slags

spinoff-bok som handlar om Lottas dotter. Lotta böckerna gavs ut mellan 1958-1989. I och med att alla Lotta-böcker är skrivna av samma författare kan slutsatsen dras att böckerna håller en genomgående likhet. Böckerna om Lotta utspelar sig i en tydlig kronologisk ordning. Lotta är 13 i första boken och ca 24 i den sista. Handlingen i de olika böckerna hänger även ihop på ett tydligt sätt, och alla böcker tar vid där den som skrivits innan slutar (Ödman 1998, s. 14). Lotta-böckerna handlar om Lottas uppväxt från 13 till 24-års ålder och hur hennes liv utvecklas vad gäller skolgång och allt annat som sker kring henne, som till exempel relationer och jobb. Lotta är yngst av fyra syskon, två systrar och en bror. Lottas mamma är hemmafru och hennes pappa är ingenjör. Andra frekvent förekommande karaktär är Lottas bästa vän Giggi och Lottas sysling Paul, som sedan blir hennes pojkvän. I Lotta-böckerna upptar skolvärlden stort utrymme genomgående i hela bokserien, och läsaren får ingående följa med i Lottas arbete med läxor där det ingår förberedelser inför viktiga presentationer och redovisningar (Theander 2006, s. 137). En ytterligare faktor som har ett genomgående utrymme är Lottas relation med Paul (Ödman 1998, s. 15). Paul introducerades för första gången i den andra boken i serien men är dock inte med i alla böcker, och han förekommer i varierande grad i böckerna (ibid). Det faktum att Pauls närvaro varierar så pass mycket gör att man kan dra slutsatsen att det inte är kärleksrelationen mellan Lotta och Paul som är av störst vikt i böckerna (Ödman 1998, s. 16).

I både Kitty och Lotta serien följer läsaren protagonistens utveckling i varierande grad. Detta kan göra att dessa böcker kan fungera bra att använda i undervisningssammanhang då gymnasieeleverna är mitt i sin egen utveckling och att de då kan relatera till Kitty och Lotta. Då rollkaraktärerna i böckerna även är nära i åldern med gymnasieelever och att vissa livsbetingelser är detsamma såsom exempelvis att man går/gått i skolan och har vänskaps- och kärleksrelationer skulle kunna göra att de kan bli lättare att relatera till. Om elever kan förstå och relatera till det lästa kan det vara lättare att fånga upp och arbeta med den möjliga didaktiska potentialen i böckerna. De utvalda Kitty och Lotta böckerna publicerades under olika årtionden, och syftet med detta var att undersöka om det fanns någon uppenbar skillnad i böckerna ur ett genusperspektiv påverkat av de olika tidsperspektiv de är skrivna och utgivna i (50-tal, 60-tal, 70-tal och 2000-tal). Då böckerna är flickböcker är protagonisterna cis-kvinnor som tillhör cisnormativitet, alltså den princip att människor har ett linjärt kön (Alm, Bremer, Nord & Schmitt 2016, s. 62). Detta gör det möjligt att undersöka om flickböcker med stereotypa kvinnliga protagonister kan användas för att diskutera genus och könsfrågor. Anledningen till att fyra böcker har valts ut som material är då böckerna tillsammans kan ge en mer övergripande uppfattning om den didaktiska

potentialen än endast en bok, och således ge större validitet. Två olika flickboksserier valdes ut för undvika att analysen blir för avgränsad. En kort sammanfattning av böckernas handling presenteras nedan:

Kitty och häxans tecken (1969)

18-åriga Kitty hamnar i ett nytt mysterium då en av Kittys grannar, Mrs Tenney, ber om hjälp med att titta igenom ett gammalt hus hon har ärvt med massa värdefulla möbler i. När de anländer till huset upptäcker de till sin stora förvåning att huset är tomt, och att någon har stulit möblerna. Kitty hittar ett papper i huset med en symbol ritad på, som visar sig vara en gammal häxsymbol. Mrs Tenney, misstänker att det är en släkting som har stulit möblerna, och ber Kitty att leta efter möblerna och ta reda på vem som är den verkliga tjuven. Uppdraget tar Kitty och vännerna Bess och George till holländska Pennsylvania då Mrs Tenneys släkting äger en antikvitätsaffär som ligger där. När Kitty, Bess och George anländer hamnar de i en by med mennoniter, en religiös folkgrupp, som i början är vänliga och välkomnande. Deras attityd förändras hastigt när möbeltjuven börjar sprida ett rykte om att Kitty är en häxa, vilket de flesta människor i byn tror på. Tjuven gör sitt bästa för att stoppa Kittys undersökning, både i form av ryktesspridningen men även genom att exempelvis sabotera Kittys bil, och försöka skada Kitty fysiskt på olika sätt. Detta leder till att Kitty och hennes vänner hamnar i en mycket farligare situation än vad de hade kunnat föreställa sig från början.

Kitty och mysteriet med de stulna böckerna (2010)

Även i denna bok är Kitty 18 år gammal. När Kitty, Bess och George går på en poesiuppläsning i en bokhandel, hamnar Kitty mitt i ett nytt mysterium när hon överhör en konversation mellan ägaren av bokhandeln och dennes kund. Det visar sig att en mystisk tjuv systematiskt stjälar olika gamla böcker från bokhandlar och folks hem. Först verkar det som att tjuven är ute efter att tjäna pengar, då de gamla böckerna ofta är värda mycket pengar, men det visar sig snart att vissa av böckerna inte är speciellt värdefulla, så frågan är, varför stjäls de? När en av Kittys egna böcker blir stulna börjar Kitty på allvar att undersöka fallet tillsammans med Bess, George och Ned. Det framkommer sakta men säkert att det finns ett samband mellan alla de stulna böckerna - De har alla vid något tillfälle ägts av en kvinna som dog för tjugo år sedan. Ju mer information Kitty hittar under sina undersökningar, desto farligare blir fallet för Kitty, då någon gör sitt yttersta för att hindra henne från att lösa fallet.

Ja, se Lotta (1959)

14-åriga Lotta har jullov och bestämmer sig för att åka och hälsa på sin 36-åriga faster Truddan som bor i en annan stad. Lotta är till en början orolig att vistelsen kommer att bli tråkig, då hon inte känner någon i staden, och då hon från början tycker att Truddan verkar vara en riktig tråkmåns. Besöket blir dock lyckat, då Lotta lyckas få Truddan att blomma ut, bland annat genom att övertala henne att gå på en nyårsbal. På nyårsbalen lyckas Lotta para ihop Truddan med en fysiklektor, och de förlovar sig senare. Lotta blir även bekant med Mats, en grannpojke som hon hänger ihop med under vistelsen. När Lotta kommer hem från Truddan går hon på ett slätkalaset där hon hamnar i konflikt med sin syssling, Paul Ryd avseende en fråga om hur flickor bör vara. Diskussionen mynnar ut i en dragkamp mellan de yngre flickorna och pojkarna på kalaset, som inte slutar så väl, utan de ställer till en förfärlig oreda, vilket Lotta får skulden för, då dragkampen var hennes idé. Några dagar efter slätkalaset beslutar sig Lotta för att hitta på ett sätt att ge igen och spela Paul ett spratt för att sätta honom på plats en gång för alla.

Kära Lotta (1979)

Lotta är nu runt 18-19 år gammal. Det framkommer att hon har påbörjat en universitetsutbildning i Stockholm som hon i början av boken är julleddig från. Lotta börjar dock tvivla på om hon verkligen vill fortsätta läsa vidare till journalist, trots att det har varit hennes dröm under hela hennes uppväxt, eller om hon vill göra någonting annat med sitt liv. Under tiden hon är ledig och velar över sitt beslut blir hon medbjuden på en utflykt till en herrgård i Värmland av vännen Babban som är författare. Babban har fått för sig att skriva ett reportage om spöken på olika herrgårdar i Värmland, men vill inte åka ensam, utan bjuder med Lotta. Lotta tar med sig bästa vännen Giggi och Babbans syster Peg och åker iväg till Värmland för att komma bort från storstaden och fundera över sitt yrkesval i lugn och ro. Detta uppskattas dock inte av sysslingen Paul, som numera är hennes fästman och som har egna åsikter om Lottas studier och yrkesval. Detta resulterar i att Lotta behöver fatta avgörande beslut kring vad hon egentligen vill med sitt liv.

2.2 Metod

Metoden som används i denna uppsats för att besvara frågeställningarna är närläsning. Närläsning är en metod som går ut på att läsaren av en text fokuserar enbart på själva texten och bortser från utomstående faktorer (Lundqvist 1995, s. 16). Det innebär att det enbart är det som står i skrift ska analyseras, och

analysen ska till exempel inte påverkas av läsarens kännedom om författaren av verket (ibid). Om man ska utföra en närläsning behöver man analysera lite text åt gången, det vill säga att man läser och analyserar ett begränsat antal sidor åt gången, med syfte att hinna reflektera över det lästa ordentligt (Pöysä 2015, s. 55). Vad som definieras som lite text framkommer inte. I och med att närläsning används för att analysera bland annat uppbyggnaden och formspråk i en text (Nordlund 2020, s. 13) lämpar sig denna metod väl för att besvara frågeställningarna i denna uppsats. I och med att ett syfte med denna uppsats är att undersöka de kvinnliga karaktärsbeskrivningarna kommer jag specifikt att rikta närläsning mot hur kön formuleras genom dialoger och beskrivningar. För att frågeställningarna ska kunna undersökas djupgående kommer närläsningen att ske med fokus på böckernas material. När man fokuserar på böckernas material vid läsning så är fokus stoffet i böckerna, i form av personer, händelser och miljöer (Hedberg 2020, s. 65). Då en av frågeställningarna rör böckernas karaktärsgestaltning lämpar sig fokus på aspekten material väl. I och med att analysmaterial kommer att samlas in genom närläsning, blir metoden även en kvalitativ metod, då det kommer att samlas in en stor mängd data, det vill säga texterna i böckerna, som kommer att observeras och analyseras på en djupare nivå. En möjlig kritik mot denna metod skulle kunna vara att den som läser texterna tolkar det lästa utifrån de värderingar och tankar den enskilde individen redan har. För att förhindra detta i möjligaste grad, har närläsningen genomförts med detta i åtanke, och syftet att vara transparent.

3. Teori

I detta avsnitt kommer uppsatsens teoretiska infallsvinklar att presenteras. Då denna uppsats syftar till att undersöka didaktisk potential, och även att undersöka hur böckerna kan användas specifikt för att arbeta med genus och könsfrågor, kommer två olika teoretiska infallsvinklar användas. Dessa två är: Didaktiska potential definierat och förklarat av litteraturvetaren Malin Alkestrand och genussystemet, definierat och förklarat av professorn Yvonne Hirdman.

3.1 Didaktisk potential

Teorin didaktisk potential kommer att definieras utifrån Malin Alkestrands avhandling *Magiska möjligheter: Harry Potter, Artemis Fowl och Cirkeln i skolans värdegrundsarbete* (2016). Alkestrand (2016, s. 67-68) konstaterar att även om begreppet didaktisk potential ofta används i blivande lärares examensarbeten, definieras begreppet sällan. Enligt Alkestrand kan begreppet didaktisk potential definieras som ett sätt att arbeta med texter, då det kan användas för "...att analysera vilka olika

ideologier som texten ger uttryck för i det skick som den har när den möter läsaren.” (Alkestrand 2016, s. 70). Didaktisk potential kan följaktligen användas som en teori för att undersöka vilka möjligheter som finns när det kommer till att använda skönlitteratur för att problematisera och arbeta med värdegrundsfrågor (Alkestrand 2016, s. 70). I och med att skolvärlden har som mål att utbilda och fostra goda demokratiska medborgare (Lgy11) behöver lärare på något sätt arbeta värdegrundsbyggande, förslagsvis genom att använda olika skönlitterära verk. I antologin *Engelsforstrilogin och skönlitteraturens didaktiska potential: värdegrundsfrågor* menar Alkestrand (2017, s. 32) på att skönlitteratur inte nödvändigtvis är en kedja av envägskommunikation med bara ett bestämt budskap, utan att en text kan vara mer öppen, vilket ger ökat didaktisk potential. Ett exempel på detta är att en text som ger uttryck för traditionella könsroller kan ha stort didaktiskt potential ur ett genusperspektiv, då denna texttyp låter läsaren konfronteras med och öppnar upp för diskussioner kring olika typer av genus ideologier som läsaren kan komma att möta i det verkliga livet (Alkestrand 2017, s. 32). Det faktum att litterära texter ger möjlighet för läsaren att möta olika genus ideologier och tankesätt kan vara högst givande för läsaren och bör alltså ses som en fördel. Alkestrand skriver,

Istället anser jag att en text av denna typ är sprängfylld med didaktisk potential; det är spelet mellan de olika ideologierna som ger upphov till värdegrundsfrågor, i det här fallet angående genus, verkligen kan problematiseras, vridas och vändas på utifrån texten. (Alkestrand 2016, s. 70).

Genom att läsa exempelvis flickböcker kan lärare bidra till att det skapas ett klassrumsklimat där eleverna får utrymme att diskutera frågor som rör jämlikhet och jämställdhet. Alkestrand konstaterar att ett av de övergripande mål med det värdegrundsarbete som skolan ska genomföra är att eleverna ska utveckla ett reflekterande och kritiskt förhållningssätt till omvärlden (Alkestrand 2016, s. 70). Genom att exponera eleverna för litteratur som möjliggör för diskussioner kring laddade ämnen, kan eleverna förhoppningsvis börja reflektera kring dessa ämnen, och även förstå vikten av att ha ett kritisk förhållningssätt. För att en text ska fungera som ett pedagogiskt verktyg krävs dock att läsaren går i dialog med texten, något som kan ske på olika sätt (Alkestrand 2016, s. 71). Det är således viktigt att en lärare som introducerar skönlitterära verk för eleverna tänker på att det måste ske en läsning/ett arbete med läsningen där eleverna får möjlighet att gå i dialog med den lästa texten.

3.2 Genussystem

Denna uppsats syftar till att undersöka didaktiska potential men även att analysera hur böckerna kan användas för att diskutera genus och könsfrågor. Begreppet genus introducerades i Sverige på 80-talet

av Yvonne Hirdman, och förklaras som en social konstruktion (Hirdman 2003, s. 11-13). Genus handlar således om de kulturella och sociala normer som förknippas med ett specifikt kön, hur kön förstärks genom olika sociala institutioner (ibid). Genusbegreppet är komplext och dynamisk, då det formas av olika sociala och historiska faktorer (Hirdman 1997, s. 50). Då genus är ett undersökningsintresse i uppsatsen behövs en genusteori. Den teori som kommer att användas är Hirdmans genussystem. Genussystemet kan beskrivas som ett ordningssystem som håller isär kvinnor och män, och hänvisar de till olika roller i samhället enbart baserat på deras kön (Hirdman 2012, s. 458). Detta leder till att det skapas en maktstruktur mellan de två könen, till kvinnans nackdel. Genussystemet bygger på två principer: Diktomin, som innebär att de finns ett isärhållande mellan män och kvinnor och hierarkin/manlig överordning där mannen är normen (Hirdman 2012, s. 459). Isärhållandet innebär alltså män och kvinnor samt det som anses vara "manligt" och "kvinnt" hålls isär och anses vara varandras motsatser (Hirdman 2012, s. 460). Den manliga överordningen bygger på att det finns en hierarki mellan könen, där det män gör värderas högre då mannen är normen (ibid.). Hirdman (2012, s. 460) konstaterar att den manliga överordningen påverkar vilket kön i samhället som tar plats och utrymme och skriver att det är män som tar plats medan kvinnor förminsas. Hirdman (2012, s. 463) menar att de principer som genussystemet bygger på upprätthålls genom ett genuskontrakt.

Genuskontraktet är en uppsättning oskrivna regler som definierar hur kvinnor och män ska bete sig, vilka roller de ska ta på sig och vilka möjligheter de ska ha tillgång till (Hirdman 2012, s. 463). Varje samhälle och tidsperiod har ett genuskontrakt där regler för de könen skapas i den kontext de befinner sig i (ibid.). Trots att genuskontraktet kan justeras över tid finns det ett stereotypiskt genuskontrakt där mannen har "ansvaret, beskyddet, försörjningen på sin sida och kvinnan har födandet, uppförandet, beroendet på sin, markerar tydligt könets skilda positioner och närmast kontrasterande förutsättningar" (Hirdman 2003, s. 88). Genuskontraktet består av tre plan: Kulturell överlagning = en föreställningen av hur relationen mellan en man och kvinna bör vara, social integration = arbetsdelningen mellan könen samt socialisering = en direkt inläring, exempelvis att pojkar inte ska gråta då det beteende inte passar in i en manlig stereotyp (Hirdman 2012, s. 461). Genuskontraktet har en djupgående inverkan på kvinnors och mäns liv och formar deras identiteter, relationer och upplevelser och genom genussystemet skapar genuskontraktet hela tiden en ny segregation och hierarki mellan män och kvinnor (Hirdman 2003, s. 97). Anledningen till att genussystemet fortfarande håller i sig är att vi alla är med och omskapar det, utan att själva vara medvetna om det (ibid). Hirdman (2012, s.

472) konstaterar dock att det kan finnas en möjlighet till att förändra och utmana genussystemet och genuskontraktet genom bland annat ha kännedom och förståelse kring detta. Genussystemet och kontraktet kommer att användas för att belysa och undersöka vilka och på vilket sätt könsroller förekommer i böckerna, för att vidare kunna diskutera detta.

4. Tidigare forskning

I detta avsnitt presenteras tidigare forskning om Kitty och Lotta-böckerna, främst i relation till hur kön och genus gestaltas i dessa böcker. Då böckerna tillhör genren flickböcker, presenteras även tidigare forskning gällande flickböcker. Detta med syftet att ge en övergripande bild av genren för att ge en ökad förståelse av vad som karaktäriserar genren, samt den status genren haft över tid.

4.1 Kitty-böckerna

I och med att Kitty Drew ursprungligen är Nancy Drew, en rollfigur i en amerikansk bokserie, kommer huvudsakligen engelsk/amerikansk tidigare forskning om Nancy Drew att användas i denna uppsats. Även om karaktären benämns som Nancy Drew i den engelskspråkiga tidigare forskningen, kommer hon att benämnas som Kitty genomgående under denna uppsats för en tydligare stringens.

I artikeln *It's Elementary: What Nancy Drew Reveals About Gender Construction* konstaterar Johnson Song (2018, s. 9) att något som är unikt med Kitty-böckerna är att böckerna först och främst är mysterie/deckarböcker då huvudhandlingen och det mest centrala i böckerna alltid är olika fall Kitty arbetar med (Song 2018, s. 9). Andra flickkaraktärer i denna genre blir lätt förminskade på något sätt i böckerna och fokus flyttas alltid förr eller senare från olika mysterier till att handla om pojkar och kärlek, vilket inte sker i Kitty-böckerna (ibid). Vidare konstaterar Song (2018, s. 9) att Kitty utmanar den klassiska stereotypa bilden av kvinnliga karaktärer i litteraturen, då Kitty är en självständig karaktär, som hyllas för sin intelligens. Jennifer Woolston håller med om detta resonemang i artikeln *Nancy Drew's body: The case of the autonomous female sleuth* och skriver att Kitty är inte endast ett objekt i form av att vara en vacker flicka, utan hon tillskrivs flera olika egenskaper, som mod och äventyrlust (Woolston 2010, s. 173-174). En anledning till att det blir möjligt för Kitty att ha dessa egenskaper kan vara avsaknaden av en mamma (Woolston 2010, s. 175). Kittys mamma dog när Kitty var liten, vilket har lett till att Kitty inte har behövt anpassa sig efter ett moderligt inflytande, hon kan exempelvis ta sig an alla mysterier hon möter på utan att bli begränsad av moderlig omsorg eller en mamma som är en sträng förälder och

som säger åt henne hur hon bör bete sig (ibid). Hushållerskan Hanna Gruen är förvisso en äldre kvinna som är närvarande i Kittys liv, men eftersom Hanna enbart är hushållerska har hon inte samma befogenhet att kontrollera vad Kitty gör (ibid). Kittys pappa Carson är i egenskap av hennes enda kvarlevande förälder, den som har befogenhet att sätta gränser för Kitty, men det gör han inte, utan Carson låter nästan alltid Kitty göra som hon vill och undersöka alla de mysterier hon stöter på (ibid). Kitty får alltså utrymme för att undersöka de mysterier hon vill och på så sätt träder hon in i vuxenvärlden som en person som är van vid att få fatta sina egna beslut, däribland att lösa mysterier på sätt hon tycker är bäst (Woolston 2010, s. 176). Amy Boesky (2010, s. 189) skriver i artikeln *Solving the Crime of Modernity: Nancy Drew in 1930* att Kitty inte bara tycker att det är roligt att lösa mysterier, utan hon lyckas alltid lösa dem och fungerar som en resur för polisen på många sätt, nästintill den grad att hon överglänsar poliserna genom att alltid fånga tjuven innan polisen gör det. Deborah Siegel (1997, s. 161) skriver i antologin *Nancy Drew and Company: Culture, Gender, and Girls' Series* att Kitty alltid har varit en självständig ung kvinna som tar kommandot i många situationer, redan innan det blev populärt för kvinnliga karaktärer att vara detta, och att Kitty alltid fortsatt att vara det. Siegel menar (1997, s. 162) att Kitty skapades till att bli en slags feministisk superkvinna, som har fått ett enormt inflytande på kvinnor.

Det påtalas ofta att Kitty är självständigt och kompetent, men en aspekt som lyfts av Boesky (2010, s. 190) är att Kitty får tillgång till alla de privilegier som förknippas med vuxenvärlden men hon behöver inte ta del av de svårigheter vuxenlivet kan innebära. Kitty behöver aldrig betala några räkningar, och verkar ha obegränsat med pengar utan att egentligen arbeta, antagligen får hon pengar av Carson (ibid). Som tidigare nämnt har Kitty inga begränsningar utan total frihet att göra exakt vad hon vill, och kan ägna sig helhjärtat åt olika mysterier, som ofta tar henne till olika delar runt om i landet (ibid.) Då hushållerskan Hanna Gruen sköter om hushållet befrias Kitty även från sysslor som städning, tvättning och matlagning, vilket gör att det blir ännu lättare för Kitty att leva utan begränsningar (Boesky 2010, s. 190). De olika karaktärerna som nämns frekvent, som Hanna, Carson, Bess och George bidrar således till att Kitty kan bete sig och leva som hon gör. Två centrala karaktärer i Kitty-böckerna är Kittys vänner Bess och George. Bess och George är kusiner, men trots detta är de väldigt olika. De porträtteras snarare som varandras motsatser, där Bess representerar femininiteten och George maskuliniteten (Chew 2008, s. 134). Över tid har dock beskrivningarna av Bess och George ändrats något, framför allt hur Bess beskrivs utseendemässigt (Chew 2008, s. 155).

I Sverige har böckerna om Kitty Drew varit och är en framgångssaga för förlaget B. Wahlström och böckerna var länge en av deras mest populära böcker (Lindell 2005). Kitty-böckerna tillhör utöver genren flickböcker, deckargenren. Theander (2006, s. 159) skriver att deckare som genre inom ungdomslitteratur med en kvinnlig protagonist är en genre där den kvinnliga huvudkaraktären plötsligt har en möjlighet att få vara stark och modig. Karaktären Kitty har enligt flera amerikanska feminister varit en stor förebild för dem och Kitty har över tid representerat ett självständighetsideal för kvinnor (Theander 2006, s. 159.). I och med att Kitty beskrivs som självständigt, modig, nyfiken och intelligent, öppnade Kitty upp nya möjligheter för de unga flickor/kvinnor som läste böckerna. Kitty visade att istället för att kvinnliga läsarna borde anpassa sig efter tanken att kvinnor borde förpassas till att ägna sig åt kärleksrelationer och hemmet, gav Kitty dem ett avgjort mer spännande alternativ (Woolston 2010, s. 177).

4.2 Lotta-böckerna

Böckerna om Lotta Månsson tillhör genren flickböcker, och är ett av förlaget B. Wahlströms största försäljningssuccéer (Ahlborn och Nilmander 1999, s. 57, 64). De har sålts i miljontals exemplar och översatts till flera olika språk (ibid). Trots att Lotta-böckerna är så pass populära finns det relativt lite tidigare forskning om dessa. Det finns ett flertal icke-akademiska artiklar men ytterst lite av det akademiska slaget. Det finns däremot litteraturuppsatser gällande dessa, av Charlotta Ödman, Kerstin Weidel och Jenny Nilsson och det är de som kommer att utgöra grunden för den tidigare forskning om verken. Charlotta Ödman (1998) vill i studien i *Kära Lotta, En studie i Ester Ringner-Lundgrens Lotta Böcker; Wahlströms mest läsa flickböcker* undersöka och diskutera Lotta-böckerna i relation till den kritik som riktats mot böckerna trots dess popularitet. Lotta-böckerna har, i egenskap av att tillhöra kategorin flickböcker, fått massiv kritik (Ahlborn och Nilmander 1999, s. 57). Böckerna har bland annat fått kritik för att vara ytliga och könsrollskonserverande skräp (ibid.) Ödman (1998, s. 24) håller inte med om detta, utan lyfter istället yrkesambitionerna i Lotta-böckerna, där Lotta och bästa vännen Giggi väljer yrken som i vår samtid är könsneutrala, och då var någorlunda mansdominerade. Utöver detta menar Ödman (1998, s. 26) även att det sker en protest mot patriarkatet i böckerna. Vid de tillfällen Lottas pojkvän och senare fästman Paul Ryd försöker tillrättavisa Lotta och tala om för henne hur hon bör bete sig och vad hon bör göra, möts han alltid av häftiga protester (Ödman 1998, s. 26-27). Detta kan ses som att författaren förvisso iscensätter ett patriarkalt samhälle, men Lotta får alltid göra uppror mot dessa (ibid). Kerstin Weidel konstaterar i uppsatsen *LOTTA-böckerna en studie i Ester Ringer-*

Lundgrens långserie (1981) att Lotta-böckerna på många sätt följer den klassiska flickbokens mönster (Weidel 1981, s. 17). Detta är tydligt då böckerna utspelas i en borgerlig miljö och det finns en antydning av fostran i böckerna (ibid). Karaktären Lotta beskrivs ofta som slarvig och impulsiv, och får bannor för detta och anstränger sig för att vara mer ordentligt och mindre slarvig (ibid.) Lotta skapar följande livsmotto åt sig själv: "Lotta Månsson - vad du gör - tänk dig hundra gånger för!" (Vik 1979, s. 92). Vidare menar Weidel (1981, s. 18) att det finns ett tydligt könsrollsmönster i Lotta-böckerna. Könsrollsmönstret skiljer sig åt, vilket visar att de förväntningar som finns på män och kvinnor är markant olika (Weidel 1981, s. 9). Kvinnorna är impulsiva, känsliga och romantiska, medan männen är sakliga, rationella och auktoritära (ibid). Dock konstaterar Weidel (1981, s. 27) att den sociala verkligheten i Lotta-böckerna förändras över tid, och att de förändringar som sker i samhället skymtas i 70-talets Lotta- böcker. I uppsatsen *Värderingar i Merri Viks Lotta-böcker* (1984) av Jenny Nilsson, håller Nilsson (1984, s. 1) i viss mån med Weidels tankar om att det finns ett tydligt könsrollsmönster i Lotta-böckerna. Nilsson (1984, s. 24-25) menar att det visserligen är så att personskildringen följer en typisk flickbokstradition, men trots detta finns inslag av en modern könsattityd. Även om det finns många konventionella beskrivningar av män och kvinnor och deras beteende förekommer en antydning till gestaltningar som går emot normerna för kvinnligt beteende (Nilsson 1984, s. 21). Sammanfattningsvis går det att konstatera att Ödman, Weidel och Nilsson har varierande åsikter om Lotta-böckerna. Det verkar dock finnas en gemensam uppfattning om att det kan finnas något att hämta i böckerna som strider mot den konventionella flickbokstraditionen och könsroller, dock i varierande grad.

4.3 Flickböcker

Både böckerna om Kitty och Lotta tillhör genren flickbok. Det finns fler utmärkande faktorer för flickböcker, bland annat att dessa alltid har en kvinnlig protagonist. En ytterligare faktor är att mammor i flickböcker fungerar som en trygg punkt och en klippa i vardagen (Theander 2006, s. 193). I exempelvis Lotta böckerna framgår det tydligt att det finns en sådan relation mellan Lotta och hennes mamma (Theander 2006, s. 193). Det är få litteraturgenrer som har förlöjligats så mycket som flickboken (Ahlborn och Nilmander 1999, s. 57). En förklaring till detta skulle kunna vara att genus ofta konstrueras väldigt normativt i flickböcker (Ahlborn och Nilmander 1999, s. 57). I en litteraturstudie som genomförts av Lena Kåreland (2005), visade resultaten som Kåreland kom fram att de kvinnliga protagonisterna oftast skildras som rädda och ängsliga och i behov av en hjälte, medan de böcker som hade en manlig protagonist hade modiga och starka karaktär. Det innebär då att de kvinnliga respektive

manliga karaktärerna visade upp ett typiskt normativt beteende (Kåreland 2005, s. 150). Theander (2006, s. 203) menar dock på att kritiken mot flickböcker är obefogad, och hävdar att många flickböcker handlar om att protagonisterna undersöker och utforskar sin identitet. Ying Toijer-Nilsson håller med om Theanders resonemang, och hävdar i antologin *Om flickor för flickor. Den svenska flickboken*, att ”så mycket mer går att läsa in i de här flickböckerna än någon tidigare förstått” (1994, s. 9). Utmärkande för flickböcker skrivna under 1900-talet är även att dessa är fyllda av flickor som studerar på högre nivå till bland annat läkare, de arbetar och att gifta sig och bilda familj är inte ett huvudmål i livet (Westin 1994, s. 12). Flickboken behöver således inte alltid beskriva en trångsynt könsideologisk bild av flickor (Westin 1994, s. 13). Det skulle snarare kunna vara så att flickboken kan ha/har haft en betydande roll för flickor världen över på flera sätt, vilket blir tydligt i detta citat: “Flickboken är inte minst en väsentlig och betydelsefull faktor i kvinnans kulturhistoria. Litteraturhistoriskt sett är den revolutionerande. Ty flickboken gav flickan och den unga kvinnan en plats i litteraturen.” (Westin 1994, s. 13).

5. Analys

I följande del kommer de utvalda böckerna att analyseras och diskuteras i relation till frågeställningen och utifrån de två teoretiska infallsvinklar som presenterats tidigare, didaktisk potential och genussystemet. Slutligen görs en kortfattad reflektion kring hur karaktärerna Kitty och Lotta och flickböcker kan användas i en klassrumskontext.

5.1 *Kitty och häxans tecken*

I inledningen i *Kitty och häxans tecken* beskrivs Kitty som en ”slank och tjugig flicka på 18 år” (Keene 1969, s. 5). Kort efter detta beskrivs Kitty även som blond och blåögd (Keene 1969, s. 6). Karaktärernas utseende verkar vara av relevans i *Kitty och häxans tecken*, då även Kittys bästa vänner Bess och George beskrivs till utseendet (Keene 1969, s. 25). Bess beskrivs som ”blond, blåögd och söt fastän lite trind.” (Keene 1969, s. 24). Precis som Kitty är alltså Bess blond och blåögd, skillnaden är dock att Kitty är slank medan Bess är lite trind. Det verkar vara viktigt att påtala att Bess är söt fast hon är lite trind. Bess vikt nämns flera gånger i bokens handling, och när flickorna är på resande fot i mennoit byn för att lösa fallet med de försvunna möblerna kommer Kitty och George på Bess med att väga sig i smyg (Keene, 1969, s. 82). George kommenterar detta och säger följande till Bess, “Min kära Bess Marvin – nu har du ökat två och ett halvt kilo sen du for hemifrån!” (Keene, 1969, s. 83). Kitty kommenterar dock

aldrig Bess vikt, det är enbart George och Bess själv som gör det. I de situationer där Bess vikt påtalas och kommenteras kan det finnas didaktisk potential. Bess verkar ha en strävan efter att ha en normativ kropp, förmodligen på grund av att samhället består av grundläggande normer och tankar av hur en kropp bör se ut, där den normativa kroppen är slank och smal. Det didaktiska potentialen i texter kan bara aktualiseras om läsaren går i dialog med texten (Alkestrand 2016, s. 71), vilket lärare kan behöva hjälpa elever med. Läsningen i en klassrumskontext utmärks av att läraren fungerar som en förmedlande länk mellan text och elev (ibid), genom att exempelvis pausa läsningen vid dessa sektioner och ta en diskussion om kroppshets och normer tillsammans med eleverna, med syftet att förhoppningsvis kunna minska kroppshets. Detta kan vara ett känsligt ämne, men om läraren lyckas skapa ett tryggt klassrumsklimat kan det fungera med en sådan diskussion. Gällande karaktärernas utseende skiljer sig Georges utseende distinkt från Kitty och Bess. George beskrivs som pojkkaktig och har brunt hår och mörka ögon, vilket står i kontrast mot Kittys och Bess hår- och ögonfärg (Keene 1969, s. 25). Det är möjligt att det är för att förstärka att de karaktärer som har ett mer kvinnligt beteende har liknande färger, som rent stereotypiskt kopplas ihop med flickor, medan George som beskrivs som maskulin snarare än feminin har mörka drag och färger. George beskrivs således som motsatsen mot Kitty och Bess (Chew 2008, s. 134). Utöver att George beskrivs som pojkkaktig till utseendet så nämns det även att George låter som en pojke. ”- När startar vi? undrade George, som lät lika pojkkaktig som namnet antydde.” (Keene 1969, s. 19). Namnvalet av denna karaktär, George blir också intressant, då detta kan ha valts medvetet för att förstärka Georges manliga personlighetsdrag, och karaktärens namnval kommenteras under bokens handling:

Ynglingen nickade och sa till George: George? 'Äre int en fröken det här då? George fnittrade till och sa att George hette hon iallafall. Då skakade Rudolf på huvudet och anmärkte att bland vanligt folk så hade en karl ett mansnamn och ett fruntimmer ett fruntimmersnamn. Pojkaktiga George tog inte vid sig av kritiken. Hon sa åt Rudolf att hon inte hade döpt sig själv. - Men jag tycker det är kul att ha ett pojknamn, folk blir så förvånade! (Keene 1969, s. 34)

En aspekt som kan vara intressant avseende karaktärernas utseende, är att vissa attribut verkar vara kopplade till specifika karaktärsegenskaper. Utifrån hur Keene valt att attribuera karaktärer i boken finns det stereotyper kopplade till dessa attribut. George, som ser pojkkaktigt ut, är väldigt sportig och modig, medan Bess, som beskrivs som flickaktig och söt, verkar vara fegare än George och Kitty. Ett exempel på detta är följande citat, "Bess var ofta mindre framåt än både Kitty och George i fråga om att lösa mysterier." (Keene 1969, s. 25). Kitty, Bess och George åker till holländska delen av Pennsylvania för

att lösa fallet de arbetar med, men Bess vill även avbryta det aktuella fallet och åka hem när hon tycker att det börjar bli för farligt då tjuven de jagar börjar sprida rykten om att Kitty är en farlig häxa som måste stoppas. Kitty vill fortsätta att undersöka fallet, trots att de blivit varnade för befolkningen i byn de befinner sig i att det de håller på med kan vara farligt (Keene 1969, s. 114). Det är även en stor skillnad i Georges och Bess beteende. Under sin vistelse i byn bor Kitty, Bess och George hos en mennonit familj, där pappan i familjen har hett temperament, och följande dialog sker mellan Bess och George, "Men Bess blev ängslig. - Om Manda inte är hemma, så vill jag verkligen inte råka ut för pappa Kreutz ursinne och bli utkastad. - Han skulle bara våga! Sa George och såg stenhård ut." (Keene 1969, s. 139). Skillnaden mellan Bess och George utifrån hur karaktärerna gestaltas utseendemässigt, verkar olika personlighetsdrag kopplas till dem, vilket Chew (2008, s. 135) menar är då Bess representerar det feminina och George det maskulina. Hirdman (2003, s. 50) hävdar att människor tilldelas vissa attribut beroende på vilket kön de har, vilket verkar stämma till viss del i *Kitty och häxans tecken*. Bess som är kvinna beskrivs på ett väldigt stereotypt kvinnligt sätt, både till utseendet och i hennes beteende. George är förvisso också en kvinna, men det påtalas att hon beter sig mer manligt än kvinnligt, vilket kan vara orsaken till att hon får ett mer pojkkänt utseende, för att understryka att hennes beteende är mer manligt än kvinnligt.

Något som är noterbart är att nästan alla de statusattribut som gör att Kitty kan anses vara en karaktär med hög status, är attribut som stereotypiskt kan kopplas till män. Kitty kör en sportbil (Keene 1958, s. 30), har en god ekonomi, Kitty har ett hembiträde vilket innebär att hon inte behöver ha hand om hushållsbestyr såsom matlagning och städning, utan det sköter hushållerskan Hanna Gruen (Keene 1958, s. 18). Det är möjligt att alla dessa yttre faktorer gör att Kitty har möjlighet att bete sig som hon gör, ett faktum som Boesky (2010, s. 190) lyfter, då Boesky konstaterar att Kitty befrias från "vuxensysslor" som tvätt, städ och matlagning i och med att Hanna sköter allt detta. Woolstone (2010, s. 175) lyfter det faktum att Hushållerskan Hanna som har varit anställd hos Drew familjen sedan Kittys mamma dog när Kitty var liten, och är väldigt omhändertagande gentemot Kitty, men att hon inte begränsar Kittys beteende då hon enbart är familjens hushållerska. Hanna oroar sig mycket när Kitty arbetar med något fall, medan Kitty bara tycker det är spännande och inte alls oroar sig, "Kitty la armen om Hannas axlar. - Var inte ängslig, lilla du, jag brukar klara mej." (Keene 1958, s. 20). Trots att Hanna uttrycker oro över Kittys fall och möjligen hade önskat att Kitty inte skulle ta sig an vissa fall, kan hon inte påverka eller begränsa Kittys handlingar (Woolstone 2010, s. 175). Detta citat kan även vara ett bra

exempel på att man inte behöver ha ett bestämt linjärt beteende på grund av sitt kön, utan att individer kan ha olika karaktärsdrag trots att de har samma kön.

I dessa karaktärsbeskrivningar finns möjlighet att hitta didaktiskt potential som lärare kan arbeta med i klassrummet. Det verkar som att utifrån hur en karaktär beskrivs utseendemässigt kan detta påverka vilka personlighetsdrag författaren har valt att ge karaktärerna. Detta kan leda till en diskussion om det finns en korrelation mellan en persons utseende och personlighet kan leda vidare till en diskussion om normer och stereotyper. Ett möjligt upplägg är att en lärare kan visa bilder på olika personer och låta eleverna gissa vilka personlighetsdrag personerna har baserat enbart på deras utseende. Syftet med övningen är att göra eleverna medvetna om att man kan ha omedvetna fördomar och stereotypiska föreställningar (idéer) om personer baserat på hur personen ser ut. Om lärare kan göra elever medvetna om att det förekommer omedvetna fördomar och stereotypiska föreställningar hos individer kan dessa bli lättare att motverka. Genom att synliggöra vilka fördomar eleverna skulle kunna ha och diskutera varför man har olika fördomar, kan eleverna förhoppningsvis utvecklas som personer men även börja skapa en förmåga att tänka kritiskt. Båda dessa aspekter ingår i läraruppdraget, då lärare ska hjälpa elever att växa till goda demokratiska medborgare men även lära dem att tänka kritisk (Lgy11). Utan fördomar blir det lättare att behandla människor jämlikt, då man inte utgår från att människor kommer att bete sig på ett i förväg bestämt sätt, baserat på hur man själv uppfattar dem. Och som en följd av det dömer dem på förhand. Att lära elever att behandla alla människor lika och jämställd är en viktig del av en lärares profession, då det står i Lgy11 att elever ska få lära sig "alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet mellan människor är de värden som utbildningen ska gestalta och förmedla." (Lgy11).

Utöver det fokus som ligger på karaktärernas utseende, beskrivs Kittys personlighet flera gånger i boken, med huvudfokus på att Kitty är modig, intelligent och klok, som enligt Hirdman (2003, s. 84) är typiskt manliga egenskaper. I början av boken åker Kitty i väg för att hjälpa en granne, Mrs Tenney, att undersöka ett hus Mrs Tenney nyligen har ärvt. Anledningen till att Mrs Tenney ber Kitty om hjälp är då hon inte törs åka ensam och, "Den nya grannen hade hört talas om att Kitty var en både modig och intelligent privatdetektiv" (Keene 1958, s. 7). Även om Kitty genomgående beskrivs med dessa egenskaper, verkar det ibland finnas en viss förvåning från omgivningen över att Kitty är sådan. En man involverade i ett fall Kitty håller på att lösa säger följande " Ni är en mycket ovanlig flicka och klok för

er ålder. Ni har verkligen sunt förnuft.” (Keene 1969, s. 45). Mannen verkar alltså visa en förvåning över att Kitty är en förnuftig person utifrån att hon är av det kvinnliga könet. Mannens uttalande skapar även en distinktion mellan Kittys personlighetsdrag och andra flickor i hennes ålder. Kitty beskrivs även vid flera tillfällen som modig, vilket vid flera tillfällen är en kontrast mot hur andra kvinnliga karaktärer porträtteras. Ett exempel på detta är när Kitty och Mrs Tenney anländer till huset och inser att massvis med värdefulla möbler som tidigare funnits i huset är stulna. Medan de står och diskuterar vem som kan ha stulit möblerna, hör de ett ljud;

Då hördes plötsligt smygande lätta fotsteg över deras huvuden. Någon befann sig i övre våningen. O fasa! Mrs Tenney stod blickstill och färgen vek från hennes ansikte. Men Kitty störtade utan att tveka ut i hallen och uppför trappan. - Hu då, flicka lilla, gå inte upp dit! flämtade arvtagerskan. Det kan hända något rysligt. (Keene 1969, s. 10).

Kitty vill genast kontrollera läget och springer iväg utan att visa något tecken på rädsla, medan hennes kvinnliga granne uppvisar tydliga tecken på rädsla, till skillnad från sin granne. Denna tydliga skillnad i kvinnornas beteende kan öppna upp för en diskussion gällande genus i klassrummet. Det kan vara viktigt att lyfta en diskussion gällande att man inte behöver ha ett bestämt linjärt beteende på grund av sitt kön, utan individer kan ha olika karaktärsdrag trots att de har samma kön. Det finns ingen scen i boken där Kitty framstår som rädd och ängslig och i behov av att räddas. Detta står i kontrast mot Kårelands avhandling, där Kåreland (2005, s. 150) menar på att de kvinnliga protagonisterna oftast beskrivs som rädda och ängsliga av sig och att de har ett behov av en hjälte, som ska komma och rädda dem. Det är snarare Kitty själv som har kontroll och hon tar inga order. Detta kan även tyda på att Hirdmans princip om kön inte alltid stämmer. I sitt samspel med pojkvännen Ned, är det mestadels Kitty som tar kommandot och Ned är mer passiv. När Kitty, Bess och George letar efter Mrs Tenneys möbeltjuv i Mennoitbyn, kommer Kittys pojkvän Ned, tillsammans med två andra killar som brukar uppvakta Bess och George, för att ge flickorna en hjälpande hand i fallet. En kväll upptäcker Kitty och Ned möbeltjuven, och beger sig på häst efter tjuven. När Kitty och Ned rider tillsammans på hästen beskrivs det att "Kitty som satt framför Ned, höll tyglarna" (Keene 1969, s. 14). Kort efter detta kommer Kitty och Ned nära tjuven/tjuvarna och Ned säger då åt Kitty vad hon ska göra, vilket hon vare sig uppskattar eller gör, ”Du stannar här, befallde Ned, och jag smyger mej fram och tar reda på vad det är fråga om. Men det tyckte inte Kitty. När Ned gled av hästen gjorde hon också det.” (Keene 1969, s. 116). En anledning att Kitty inte tvekar gällande att ta kommandot i samspelt med Ned, skulle kunna

vara att dessa villkor gäller när hon samspelar med sin pappa Carson. Detta skulle kunna göra att hon kan överföra det beteendet till Ned. Woolston 2010, s. 175 konstaterar att Carson mer eller mindre alltid låter Kitty göra som hon vill och litar på Kittys omdöme, vilket kan vara en anledning till att Kitty beter sig på ett visst sätt mot Ned, helt enkelt för att hon är van vid att bete sig så, oavsett om hon integrera med män. Kitty är inte underordnad Ned på grund av sitt kön och Ned värderas inte heller högre baserat på premissen att han är man. Detta står i kontrast mot Hirdmans princip om den manliga överordningen, och visar på att det inte alltid behöver vara som så att mannen är överordnad.

Trots att Kitty har en pojkvän och att Ned figurerar flera gånger i handlingen är Kittys huvudfokus inte på kärleksrelationer. Precis som Song (2018, s. 9) skriver är fokuset i Kitty-böckerna alltid Kittys mysterium, och detta ändras aldrig. Ned är enbart en sidokaraktär, och förekommer i handlingen vid färre tillfällen än Kittys bästa vänner Bess och George, vilket gör att kärleksrelationen mellan Kitty och Ned aldrig tar över handlingen (Song 2018, s. 9). I *Kitty och häxans tecken* är Bess och George med genomgående under hela berättelsen gång, medan Ned bara är med i ca två kapitel. Trots att Ned och två av hans vänner kommer för att hjälpa till med fallet åker det sedan hem, och låter flickorna fortsätta arbeta med fallet (Keene 1969, s. 125). Gällande fokuset på kärleksrelationer, kan även följande citat påvisa att kärleksrelationer inte är Kittys huvudfokus, då det beskrivs att ”Hon blev alltid på sitt bästa humör när hon fått tag i en ny deckargåta att lösa.” (Keene 1969, s. 14). Detta citat visar att Kittys favoritintresse är att lösa fall och att hennes huvudintresse inte är relationen med pojkvännen Ned. Det är möjligt att se på detta beteende som avvikande från ett stereotypt kvinnligt beteende. Westin (1994, s. 111) menar på att en sak som är typiskt för genren flickböcker är att de kvinnliga protagonisterna har målet att hitta man och vara en bra fru till mannen vilket Kittys mål inte verkar vara baserat på hur lite fokus det är på Ned i handlingen. Sammanfattningsvis verkar det finnas möjlighet att arbeta med boken och karaktärs gestaltningarna ur ett didaktiskt perspektiv såväl som det finns möjlighet att arbeta med boken ur ett genusperspektiv.

5.2 Kitty och mysteriet med de stulna böckerna

Precis som i *Kitty och häxans tecken* får läsaren en omedelbar bild av Kitty som klok och intelligent. Tidigt in i handlingen nämns det att Kitty är en detektiv som har arbetat med flera fall förut, vilket gör Songs (2018, s. 9) ställningstagande att Kitty-böckerna först och främst är mysterieböcker tydligt. I början av boken får Kitty reda på att en boktjuv härjar runt om i River Heights, och hon blir omedelbart

nyfiken och vill ta reda på mer om boktjuven (Keene 2010, s. 14). När en av Kittys egna böcker blir stulna, ringer hon förvisso polisen, men även om hon rapporterar brottet har hon all intention att själv börja undersöka fallet (Keene 2010, s. 18). Boesky (2010, s. 189) lyfter det faktum att Kitty alltid löser de fall hon tar sig an och att Kitty är så pass duktigt på att lösa fall att polisen har höga tankar om henne, och även förväntar sig att Kitty ska undersöka olika fall. När Kitty ringer för att anmäla att hennes bok är stulen sker följande samtal: ”Jag kanske gör lite undersökningar på egen hand, sa Kitty. Det gör du säkert, kommenterade Nourma. Hör av dig om du får reda på något!” (Keene 2010, s. 21). Polisen ser det som självklart att Kitty kommer undersöka fallet, och vill även att Kitty hör av sig om hon hittar någon information, då polisen antagligen utgår från att Kitty kommer ha hittat värdefull information. När boktjuven sedan ska fångas, är det Kitty som gör upp en plan för hur boktjuven ska fångas och poliserna, litar på Kittys omdöme och låter henne hållas, vilket syns i följande citat ”Nu förstod poliserna vitsen med Kittys plan, och de hade snart utarbetat detaljerna i planen.” (Keene 2010, s. 172). Det som kan vara av intresse att diskutera kring denna situation är den kredibilitet Kitty verkar ha och som gör att äldre manliga poliser respekterar henne så pass mycket att Kitty får vara ansvarig för att lägga upp planen (Keene 2010, s. 172). Enligt Hirdman (2003, s. 27) finns det en förståelse gällande att enkönade situationer som är idealiska för en produktion av genus och genom umgänge mellan män och kvinnor skapas en slags idealtypisk kvinna eller även man för den delen (ibid). Detta innebär att de olika könen skapar ett tydligare normativt beteende i samspel med varandra. Utifrån en genusanalys där kvinnor förväntas uppvisa ett specifikt stereotyp kvinnligt beteende i relation till män, påvisar denna situation det motsatta. Analyserar man Kittys beteende i denna situation ser hon sig inte som en stereotypisk kvinnlig karaktär. Det verkar istället som om Kittys beteende förstärks till att se sig mer manligt när hon integrerar med män, och istället mer kvinnligt när hon samspelar med sina kvinnliga vänner. När Kitty pratar med Bess verkar de mestadels förstärka varandras könstereotypiska beteenden, de pratar exempelvis om kläder och pojkar: “Det här kaféet lär vara rätta stället att träffa snygga killar, förklarade Bess. Och jag har inte varit ute med en pojke på två veckor.” (Keene 2010, s. 5). I dessa olika situationer kan det finnas möjlighet att skapa en diskussion gällande såväl genus som värdegrundsfrågor i klassrummet. Det didaktiska potentialet som finns i dessa situationer skulle kunna vara en koppling till följande gällande värdegrund i Lgy 11, nämligen att “Genom undervisningen ska eleverna utveckla kunskaper om könsmonster och hur de kan påverka människors livsval och livsvillkor”. Att uppvisa olika beteenden beroende på om individen samspelar med en man eller kvinna är något som skulle kunna skapa en diskussion i klassrummet gällande hur könsmonster påverkar individens beteende. Ett

exempel skulle kunna vara att läraren delar upp elever i mindre grupper, presenterar olika scenarion för eleverna och låter de diskutera huruvida eleverna tror att de skulle bete sig annorlunda i en av situationerna beroende på om den involverar en man eller kvinna. Detta kan vara ett sätt för lärare att låta eleverna reflektera kring och diskutera olika könsmönster som finns. Detta görs att könsmönster konkretiseras, vilket gör att de tydligt synliggörs för eleverna att det existerar olika könsmönster.

Precis som i *Kitty och häxans tecken* är att heterosexuella relationer inte huvudfokus, utan enbart en bihandling. Song (2018, s. 9) lyfter det faktum att detta aldrig ändras i Kitty-böckerna och att Kitty och Neds relation aldrig framställs som det mest centrala i böckerna. Kitty är så fokuserad på att lösa mysterier att hennes relation med sin pojkvän inte är hennes huvudintresse. Ett exempel på detta är följande citat:

Imorgon skulle du ju till Emerson och träffa Ned, insköt Hanna.

-Ja visst ja, sa Kitty en smula förläget. Hon hade ryckts med av sina planer så att hon alldeles hade glömt att hon dagen därpå skulle åka till Emerson College och vara med sin pojkvän Ned Nickerson hela dagen. (Keene 2010, s. 22).

Trots att Kitty är en cis kvinna i en heterorelation är hennes pojkvän inte hennes huvudintresse, utan hon tycker det är viktigare att lösa de fall hon arbetar med. Detta beteende skulle kunna ses som avvikande sett rent könsstereotypiskt och skulle kunna visa på att Kitty inte har ett kvinnligt stereotypiskt beteende, eftersom hon inte har sin heterosexuella relation som huvudfokus. Detta skulle kunna påvisa att Kitty skiljer sig från många andra flickboks-karaktärer. Kåreland (2005, s. 150) menar att de flesta flickboks-karaktärer skildras som rädda och ängsliga och i behov av en hjälte, vilket Kitty aldrig gör, det är snarare Kitty som är hjälten i böckerna. Att Kitty betar sig på ett sådant sätt kan diskuteras i klassrummet i relation till genus. Lärare kan exempelvis dela in eleverna i grupper och låta dem diskutera huruvida de tror eller förväntar sig att människor ska bete sig på ett förväntat sätt på grund av deras könsidentitet. Som tidigare nämnt har Kitty ingen mamma, utan hon bor med sin pappa och hushållerskan Hanna Gruen. Det nämns att Hanna har varit anställd hos Drew familjen sedan Kittys mamma dog (Keene, 2010, s. 17). Woolston (2010, s. 175) poängterar att det är möjligt att det faktum att Kitty inte har någon mamma påverkar karaktärens personlighet då Kitty kan utvecklas inom ett manligt dominerat område. Kittys familjekonstellation kan det även ha didaktisk potential då det finns möjlighet att belysa att alla hem inte består av en traditionell kärnfamilj med mamma, pappa, barn, vilket kan ge eleverna en ökad förståelse för andra människors liv.

Woolstone (2010, s. 175) lyfter det faktum att Kitty verkar vara väldigt självständig och har en stor frihet hemma, då hennes pappa låter henne komma och gå mest som hon vill. Om man betraktar detta beteende ur ett genusperspektiv skulle det kunna vara så att Kitty får möjlighet och utrymme att bete sig som hon gör och ha den friheten hon har just för att hon inte har en mamma, då en moderlig karaktär möjligen skulle försökt hindra Kitty att göra olika farliga saker. Tittar man i stället på Kittys pappa, Carson Drew, uppvisar han på många sätt ett manligt könsstereotypiskt beteende. Carson är framgångsrik i sin karriär som advokat, ett yrke som varit/är mansdominerat och han framställs som självsäker och beslutsam. Dessa attribut förknippas ofta med traditionella manliga könsroller. Carson utgår antagligen från *sitt* eget perspektiv i sin uppfostran av Kitty. Vad som menas med detta är att Carson i form av cisman och även en cisman med status då han är en rik och framgångsrik advokat antagligen behandlar och speglar Kitty som han själv blivit speglad av sin omgivning under sin uppväxt. Detta skulle kunna innebära att Carson ger Kitty frihet och låter henne köra runt i landet för att lösa olika fall (Keene 2010, s. 142) då han själv med största sannolikhet upplevt friheten. Carson bemöter även Kitty som en jämlike, och behandlar henne aldrig underlägset vare sig i form av kvinna eller som en dotter och diskuterar exempelvis alla sina fall och upptäckter med henne, "Jag ville prata med dig, svarade Carson. Jag har fått tag i något du måste se. Han tog fram en trave fotokopierade papper ur sin portfölj." (Keene 2010, s. 135). Hur Carson behandlar Kitty möjliggör att Kitty får utrymme att i många situationer kan bete sig manligt snarare än kvinnligt. Alternativt kan det vara så att Carsons beteende inte beror på att han speglar Kitty som han själv blivit speglad utan att han istället är en förebild avseende jämlikhet mellan könen, och att hans beteende är ett uttryck för det. Oavsett vad anledning bakom Carsons beteende är, menar Woolston (2010, s. 176) på att Kitty får utrymme för att undersöka de mysterier hon vill, och att Kitty får möjlighet att träda in i vuxenvärlden som en person som är van vid att få fatta sina egna beslut och även bli respekterad. Det är möjligt att dra slutsatsen att Kitty såldes inte är van vid att behandlas som en flicka rent normativt hade kunnat bli bemött, utan att hon snarare i vissa situationer blir behandlad mer som en pojke/man.

Kitty-böckerna har förändrats ur vissa aspekter över tid, och en faktor som gör att *Kitty och mysteriet med de stulna böckerna* skiljer sig åt från *Kitty och häxans tecken* är att det är betydligt mindre fokus på karaktärernas utseende. Beskrivningar som tar fasta på utseendet har reviderats på så sätt att det endast förekommer beskrivningar av hår och ögonfärg, aldrig av kroppstyp. Även om Kitty beskrivs

utseendemässigt i *Kitty och mysteriet med de stulna böckerna* som "lång och smal med rödblont hår" (Keene 2010, s. 6) läggs det ingen värdering i Kittys utseende, jämfört med *Kitty och häxans tecken* då det ofta understryks att Kitty är söt. I denna bok är utseende beskrivningen objektiv och även om det visserligen kan vara så att Kittys utseende är normativt vackert utifrån många förutbestämda ideal, så läggs det ingen betoning på att Kitty ser bra ut. Detta exempel ovan är även enda gången Kittys utseende nämns i hela boken, det vill säga 1 gång på 184 sidor. Utifrån detta kan slutsatsen dras att utseendet inte verkar vara av större betydelse, utan att Kittys intelligens och personlighetsdrag är vad som är viktigast. Chew (2008, s. 155) lyfter det faktum att det även skett en förändring i hur Bess beskrivs utseendemässigt. I *Kitty och häxans tecken* kommenteras Bess vikt flera gånger på olika sätt, medan hennes vikt aldrig nämns i *Kitty och mysteriet med de stulna böckerna*. En ytterligare skillnad är att ingen i Kittys omgivning är förvånad över Kittys intelligens, klokhet eller mod. I *Kitty och häxans tecken* får Kitty höra att hon är en ovanlig flicka med tanke på de egenskaper hon har, men någon likande kommenterar nämns aldrig i *Kitty och mysteriet med de stulna böckerna*. En ytterligare skillnad är att på omslaget av denna bok står det "B. Wahlströms ungdomsböcker" i jämförelse med *Kitty och häxans tecken* där det står "B. Wahlströms flickböcker". Anledningen till denna förändring skulle kunna vara att förlaget vill få bort stämpel av att boken enbart skulle rikta sig till flickor, och att man vill utöka målgruppen. En annan förklaring skulle helt enkelt kunna vara att förlaget inte vill dela in böcker i kategorier utifrån målgruppens kön. Någon form av utvecklingen verkar ha skett i Kitty-böckerna. Det är inte samma fokus på utseendet i samma utsträckning och kvinnors kroppstyper kommenteras inte. Detta kan anses vara en utveckling ur ett genusperspektiv då de kvinnliga karaktärernas beskrivningarna har större fokus på personlighetsdrag istället på utseende, vilket kan göra att de kvinnliga karaktärerna ses mer som egna individer med tankar, känslor och en egen personlighet, istället för objekt där fokuset ligger på hur karaktärerna ser ut.

Det finnas ett flertal situationer i *Kitty och mysteriet med de stulna böckerna* där det finns en didaktisk potential och flera olika situationer som lärare skulle kunna använda sig av i klassrummet, både för att belysa olika värdegrundsfrågor såväl som frågor avseende genus. Boken tar upp jämställdhet på så sätt att kvinnor och män behandlas likartat, utbildning och yrke är inte på något sätt kopplat till kön. Detta kan visa på att genussystemet som håller isär kvinnor och män, och hänvisar de till olika roller i samhället enbart baserat på deras kön (Hirdman 2012, s. 458) går att förändra, och inte behöver vara ett solid system. Det förekommer exempelvis både kvinnliga och manliga poliser. När Kitty misstänker att

en tjuv är i farten kontaktar hon konstapeln Nomura. ”Konstapel Nomura svarade. Henne kände Kitty väl sedan tidigare fall och nu förklarade hon sitt ärende medan Nomura lyssnade noga” (Keene 2010, s. 20). På det college Kitty besöker när hon hälsar på sin pojkvän arbetar och studerar både män och kvinnor och när det gäller vem som är tjuven så misstänker Kitty både män och kvinnor innan hon till sist finner tjuven, så det gör inte heller någon könsskillnad i denna situation. Att det inte sker någon större skillnad i behandling av karaktärer kopplat till deras kön gör att *Kitty och mysteriet med de stulna böckerna* kan fungera väl som en ingång för genuskussioner i klassrummet, då karaktärerna visar upp väldigt få könsstereotypa beteenden, utan snarare uppvisar ett icke-stereotypiskt beteende.

5.3 Ja, se Lotta

I *Ja, se Lotta* åker Lotta och hälsar på sin faster Truddan över nyår, då Truddan som lever ensam vill ha sällskap över nyår och att någon av hennes brorsbarn ska komma och hälsa på. Lotta som är yngst och inte har något speciellt planerat över jullovet tänker att hon lika gärna kan åka till Truddan och spendera en del av lovet där. På tågresan till Truddan sitter Lotta och betraktar sina medpassagerare för att få tiden att gå, och följande scenario utspelar sig, ”I ett annat hörn satt ett förälskat par och dem blev ju väldigt tjatiga att titta på. De hade samma småfåniga, lycksaliga uttryck i ansiktet hela tiden, och då och då lutade flickan sitt huvud mot pojakens Axel. Det såg för dumt ut - o, måtte jag aldrig blir så larvig!” (Vik 1959, s. 13). Lottas första reaktion är vare sig avund över relationen eller någon längtan efter att själv ha en sådan relation. Istället reagerar hon med ett slags förakt över hur fånig flickan ser ut, och vill aldrig själv se så larvig ut. Lottas tankar om paret skulle kunna visa den antydning Vik gör att gå emot normativa gestaltningar av kvinnliga karaktärer (Nilsson 1984, s. 21). Enligt ett normativt kvinnligt beteende borde Lottas tankar snarare handla om att hon själv vill ha en kärleksrelation, istället för att fokusera på att flickan ser larvig ut. Detta visar även på att det inte alltid behöver vara så att genus konstrueras väldigt normativt i flickböcker (Ahlborn och Nilmander 1999, s. 57), utan att flickkaraktärer kan vara normbrytande.

Under besöket lär Lotta känna Mats, som är son till en av Truddans vänner. Lotta och Mats börjar umgås och går på nyårsbal tillsammans. Mats kan dock inte dansa, vilket leder till att Lotta tar kommando och bestämmer sig för att lära Mats att dansa. Följande samtal utspelar sig, ”-Det är *nu* du ska lära dig det, sa jag. Mats såg ut som ett frågetecken. -Nu? - Ja, det är väl klart. Vem ska jag annars dansa med? Och du tror väl inte att jag tänker *sitta* hela kvällen?” (Vik 1959, s. 35). Precis som Kitty tar Lotta kommandot i

interaktionen med en pojke/man. Det är även Lotta som har ett visst maktövertag i denna situation då det är hon som kan dansa, och Mats som är i ett visst underläge då han inte kan. Denna situation skulle kunna stå i kontrast mot Weidels (1981, s. 18) resonemang om att det finns ett tydligt könsmonster i Lotta-böckerna. Rent könsstereotypiskt borde de ju vara så att det är Mats, i egenskap av pojke som borde lära Lotta att dansa, istället för tvärtom. Weidel (1981, s. 9) menar att männen/pojkarna i Lotta-böckerna är auktoritära, men i denna situationen kan man tolka det som att Lotta är auktoriteten, då det är hon som är ”läraren”. Detta kan stärka Nilssons (1984, s. 24) bild av Lotta, vilket är att det förekommer inslag av av en modern könsattityd som går emot kvinnliga normer. Det kan alltså vara så att genus konstrueras normativt i flickböcker, men det behöver inte alltid göra det. Vidare kan denna situation öppna upp för en klassrumsdiskussion om genus och kön då det kan påvisa att flickor ibland är de som kan mer än pojkar, och flickor behöver inte alltid vara underlägsna gentemot pojkar. När Lotta kommer hem från Truddan går hon på ett släktkalas. Under släktkalaset hamnar ungdomarna i släkten i en häftig diskussion, gällande flickor och pojkars olikheter:

Alltnog, vi hade råkat in i en häftig diskussion vi sysslingar och pysslingar. Det gällde varken mer eller mindre än kvinnans likställighet med mannen. De äldre ungdomarna hade börjat med att diskutera jämlikhet i fråga om yrkesval, så småningom hade vi yngre årgångar dragits med i det allt hetsigare ordbytet, och till slut stod vi flickor på en enad front gentemot `allt manligt förtryck`. Den ljuva Lillemor hade från början hållit sig passiv, men när Paul plötsligt slängde ur sig att det viktigaste för en flicka är att hon ser söt ut, förståndet behöver inte vara så märkvärdigt, ilsknade hon till på allvar. (Vik 1959, s. 65-66).

Detta citat är ett tydligt exempel på didaktisk potential i boken, då det möjliggör för en diskussion kring jämlikhet och jämställdhet i klassrummet. Enligt läroplanen ska skolan arbeta aktivt för att främja jämställdhet i skolan och arbeta för att gestalta och förmedla lika rättigheter och skyldigheter för kvinnor och män (Lgy11). För att kunna göra detta behöver lärare synliggöra och lyfta upp att det kan finnas skillnader i hur män och kvinnor behandlas utifrån sitt kön, och här kan detta citat vara användbart. I en klassrumssituation skulle lärare kunna lyfta Pauls kommentar om att det är viktigt för en flicka att se söt ut och intellektuell är väldigt obetydlig. Det Paul gör är att objektifiera flickor, och definierar dem som objekt snarare än ett subjekt. En fråga som skulle kunna vara viktig för lärare är hur man bemöter denna typ av diskriminerande påståenden, då det kan finnas en risk att elever blir utsatta för detta i vardagen. En lärare kan utifrån detta citat också väcka frågor kring *varför* någon skulle välja att uttala sig på detta sätt. Precis som att det finns kvinnliga normer för kvinnor i samhället att förhålla sig till, finns det även manliga normer som reglerar manligt beteende, och det kan vara så att Paul beter

sig på ett visst sätt utifrån de normer *han* följer och känner att han behöver bete sig utifrån. Enligt principen om genuskontrakt som Hirdman (2012, s. 463) förklarar, finns en uppsättning oskrivna regler som definierar hur kvinnor och män ska bete sig och vilka roller de ska ha i samhället. Det är möjligt att Paul uttalar sig på ett visst sätt om kvinnor då Pauls upplever att han behöver följa vissa oskrivna regler på grund av att han är man, så som att utöva patriarkal auktoritet. Detta gör han genom att försöka sätta ramarna för hur flickor/kvinnor bör vara, det vill säga söt och det är inte så viktigt att en flicka är något mer. I citatet framkommer det även att en av flickorna på kalaset, Lillemor, som från början inte lagt sig i diskussionen, blir upprörd av Pauls kommentar, antagligen då hon tycker att Paul har fel. Denna diskussion kan således påvisa att Westins (1994, s. 13) påstående angående att flickboken inte alltid beskriva en trångsynt könsideologisk bild av flickor stämmer. Diskussionen fortskrider, och Lottas storebror Knatt, lägger sig i;

Knatt, som dagligen är omgiven av tre systrar och därför ovanligt förståndigt försökte gjuta olja på vågorna genom att föreslå en kompromiss. - Tyst ett tag och hör på, röt han. Jag tycker att vi ska ge flickorna rätt i att de inte är så dumma heller - tyst Lotta! – bara de erkänner att i fråga om mod – tig Lotta, säger jag! – och råstyrka ska de inte sticka upp. I styrka åtminstone kan ni väl i fridens namn inte tävla med oss! De andra flickorna såg ut att vilja gå med på det, men inte jag inte. Ånej, Lotta visste bättre. Ett enda erkännande – och de skulle göra anspråk på flera. – Ha! skrek jag därför. Det ska vi visa att vi kan. (Vik 1959, s. 67).

Knatt försvarar i viss mån flickorna när han säger att flickorna inte är ”så dumma heller”, men han hävdar att flickorna bör erkänna att de inte kan mäta sig med pojkarnas förmåga gällande mod och råstyrka. Det är möjligt att Knatt, som har tre systrar och således kommer från ett hem där han dagligen integrerar med kvinnor, har en annan kvinnoosyn än Paul som är ensam barn. Lotta påtalar även att Knatt är ”ovanligt förständig” i denna situation, och hänvisar till att Knatt dagligen integrera med sina systrar. En sak som syns i denna diskussion är att könsrollsmönstret mellan Knatt och Lotta skiljer sig åt, precis som Weidel (1981, s. 18) konstaterar att det finns i Lotta-böckerna. Enligt Weidel (1981, s. 9) är männen mer sakliga, rationella och auktoritära, vilket Knatt är i denna diskussion, medan flickor är impulsiva och känsliga, vilket Lotta verkar vara i denna situation. Lotta vill visa pojkarna att flickor minsann kan vara lika starka, och bestämmer snabbt att de ska genomföra en dragkamp, vilket är impulsivt. Det kan dock även tolkas som att Lottas beteende *inte* är könsstereotyp då hon vill protestera mot att pojkarna hävdar att de är starkare, och göra motstånd mot vad hon upplever som ett patriarkalt beteende. Det kan finnas en didaktisk potential i denna situation. Lärare kan använda denna situation för att lyfta en diskussion gällande *varifrån* människors tankesätt och värderingar kommer. Ett exempel på ett

lektionsupplägg kopplat till detta skulle kunna vara att läraren delar in eleverna i små diskussionsgrupper och låter de diskutera hur de tror människors tankesätt och värderingar kommer ifrån. Diskussionen kan sedan mynna ut i en helklassdiskussion där man kan lyfta frågor som hur man kan påverka individers värderingar, och hur olika värderingar kan få olika utfall. Det kan kopplas till exemplet med Lotta, Knatt och Paul som har olika kvinnoyn, och det är möjligt att de har de bland annat på grund av sin uppväxt. Lotta accepterar dock inte Knatts åsikter helt, utan menar på att flickor visst kan vara lika starka som pojkar, och det tänker hon bevisa genom att ordna en dragkamp mellan flickorna och pojkarna (Vik 1959, s. 67). Dragkampen slutar med att repet flickorna och pojkarna använder går sönder (Vik 1959, s. 68). Detta kan tolkas som att författaren valt att ta ställningstagande till diskussionen huruvida flickor eller pojkar är starkare, genom att modifiera händelsen så att utfallet blir ett icke-resultat, då repet går sönder.

Baserat på denna händelse kan man tolka det som att karaktären gestaltas Lotta som envis, då hon vägrar ge med sig, men hon sticker även ut i mängden bland de andra flickorna. De är villiga att köpa Knatts resonemang om att flickor kan vara smarta men inte starka, vilket Lotta inte är. Detta visar på att karaktären Lotta inte accepterar den del av Knatts uttalande som är könsstereotypiskt och att Lotta är av åsikten att flickor och pojkar ska behandlas jämlikt och ha samma förutsättningar. Vidare visar denna händelse att Ödmans (1998, s. 26-27) resonemang gällande att Lotta alltid protesterar mot patriarkatet och dess värderingar kan stämma. Under bokens gång fortsätter Paul att yttra sig kring hur flickor är. Lotta är arg på Paul för hans kommentar under släktmiddagen, och vill hämnas genom att lura Paul för att platta till honom. Det faktum att Lotta är så pass arg på Paul att hon bestämmer sig för att hämnas kan tolkas från två perspektiv. Det är möjligt att tolka detta som att Lotta fortsätter att protestera mot patriarkatet men det kan även ses som att Lotta uppvisar ett stereotypt kvinnligt beteende. Weidel (1981, s. 9) menar på att kvinnorna i Lotta-böckerna uppvisar ett könsmonster genom att bete sig impulsivt och att de är känsliga och styrda av sina känslor. Lottas plan för att platta till Pauls är en impulsiv plan hon känner att hon vill genomföra då hon tagit så pass illa vid sig av Pauls uttalande. Således går det att konstatera att Lotta faktiskt har det beteende Weidel menar är könsstereotyp, det vill säga impulsiv och känslig. Lottas plan går ut på att klä ut sig och låtsas vara Rosie Winter, en 19-årig kvinna som studerar på konstakademin (Vik 1959, s. 77-80). När Paul och ”Rosie” sitter och pratar sker följande samtal:

Ja det är inte mycket att berätta, sa Paul. Det var bara en liten jänta som tog illa vid sig av ett resonemang och ställde till med ett gräsligt rabalder. - Hon kanske hade rätt, sa jag. - Rätt! Hon!!! Sa Paul. Nej, långt ifrån. Men hon är mallig

som alla småflickor och måste hävda sig. -Flickor är väl inte malligare än pojkar, sa jag hotfullt. - Nej, inte alltid, sa Paul med ett charmörleende. Men nu menar jag *småflickor*. Speciellt en fänig, ettrig tjej, som heter Lotta. (Vik 1959, s. 81)

Återigen har Paul åsikter om flickor och hur flickor är, och menar på att alla småflickor måste hävda sig. Det framkommer dock inte varför Paul påstår att de måste göra detta. Även i detta samtal finns det utrymme att arbeta med genusfrågor i en klassrumskontext. Enligt Lgy11 ska lärare i ämnet svenska arbeta på ett sådant sätt att elever får ”förståelse av andra människors erfarenheter, livsvillkor, tankar och föreställningsvärldar.” (Lgy11). De uttalande Paul gör angående flickor kan vara intressant att diskutera i klassrummet kopplat till *varför* Paul har en viss kvinnoosyn samt hur man kan arbeta för att motverka en stereotypisk kvinnoosyn. En sådan diskussion kan vara mycket viktigt och ha en stor påverkan på huruvida eleverna utvecklar sin förmåga att tänka kritiskt. Om elever lär sig att utveckla den kritiskt tänkande förmågan kommer de förhoppningsvis inte acceptera uttalande som dessa utan ifrågasätta sådana uttalanden.

Sammanfattningsvis finnas det ett flertal situationer i *Ja, se Lotta* där det finns en didaktisk potential och flera olika situationer som lärare skulle kunna använda sig av i klassrummet, både för att belysa olika värdegrundsfrågor såväl som frågor avseende genus. Det finns även flera scenarion i böckerna som ger utrymme för en diskussion av värdet att tänka kritiskt och inte bara acceptera fördomar.

5.4 Kära Lotta

Redan på de första sidorna i *Kära Lotta* får man reda på vilket yrke många av de kvinnliga karaktärerna har (Vik 1959, s. 7-8). En tolkning som kan göras utifrån detta är att arbetslivet är en viktig faktor och har ett starkt fokus, då författaren nämner detta så tidigt in i boken. Det finns alltså tydliga yrkesambitioner, och vidare har flera kvinnliga karaktärer yrken som över tid varit mansdominerade. Kajsa är redaktör på en tidning, Babban är författare, Giggi pluggar till läkare och Lotta vill från början bli journalist. Ödman (1998, s. 24) lyfter det faktum att det finns tydliga yrkesambitioner i Lotta-böckerna, vilket verkar stämma. Westin (1994, s. 12) skriver att flickböcker som är skrivna under 1900-talet kan utmärkas av att just flickor som har yrkesambitioner, vilket stämmer i detta fall. Yrke och arbete är ett genomgående fokus i alla böcker om Lotta, och det ligger ett mycket större fokus på detta än vad det gör på heteronormativa relationer. Det beskrivs exempelvis att Giggi under hela sin uppväxt planerat att bli läkare och att hon pluggar hårt för att lyckas klara av sin utbildning. Även detta är i linje

med Westins (1994, s. 12) påståenden om att flickböcker skriva under 1900-talet utmärks av flickor som studerar på högre nivå, som till exempel till läkare. Att lyckas med sina studier för att kunna bli läkare är oerhört viktigt för Giggi, och när Babban vill ha med Lotta, Peg och Giggi på utflykt till Värmland, säger Lotta att de aldrig kommer få med henne då Giggi pluggar mycket, ”Nu går jag och ringer Giggi, sa Babban. Giggi! Där hade jag räddningen som i en liten ask. - Gör det du, sa jag självsäkert. Du får henne aldrig med. Hon pluggar dag och natt. Ska ha tenta om ett par veckor.” (Vik 1979, s. 15). Lite längre fram i handlingen är Giggi med på resan, men påtalar då även att hon behöver plugga under resans gång.

Giggi, du *menar* väl inte att du tänker plugga? - Jovisst! Det var ju förutsättningen för att jag skulle följa med. Sa du inte det Babban? Jag har ju en *stor* tenta snart. På allt vi har läst hela terminen. Ni tror väl inte att jag tänker sumpas den? (Vik 1979, s. 26)

Bägge dessa citat visar att studier är en central del i Giggis liv. Något som kan vara intressant avseende de yrkesval kvinnorna gör i Lotta-böckerna är att Lottas mamma är hemmafru, medan det verkar vara självklart och naturligt för Lotta och hennes systrar att utbilda sig. Det nämns aldrig ens en enda gång att de önskar att bli hemmafruar. Det är möjligt att detta är influerat av det tidsperspektiv boken är skriven i. *Kära Lotta* publiceras i början på 80-talet, och bör antagligen vara påverkad av hur samhället ser ut på 80-talet. En förklaring till det Westin (1994, s. 12) påtalar gällande att flickor i flickböcker under 1900-talet har yrkesambitioner skulle kunna vara att böckerna påverkas av tidskontexten de är skrivna i. Detta kan även ge en möjlighet att arbeta ämnesöverskridande, med förslagsvis samhällskunskap eller historieämnet då man kan arbeta med hur kvinnors liv såg ut i samhället under denna tid. Detta kan vara en bra ingång för diskussion kring detta då eleverna genom läsning av *Kära Lotta* kan fått en inblick i hur en kvinnas roll kan ha sett ut då.

I relation till de yrken som nämns och fokuset på jobb finns en öppning för att diskutera frågor relaterade till värdegrund då detta kan diskuteras utifrån Hirdmans genusystem gällande isärhållandet. Enligt principen isärhållandet finns det saker som är manligt respektive kvinnligt i samhället, och en parallell kan dras till arbetsmarknaden där vissa jobb generellt setts som manliga och vissa kvinnliga. Detta kan öppna upp för en diskussion gällande normer och stereotyper i klassrummet. Läraren kan exempelvis skriva ner olika yrken på tavlan, och be eleverna svara på om de kopplar ihop respektive yrken med män, kvinnor eller om de inte gör någon könskoppling alls. Utifrån detta kan en diskussions

startas kring stereotyper och fördomar, och hur man aktivt kan tänka/ arbeta för att förhindra att dessa uppstår. Ser man på aspekten gällande vilka yrken kvinnorna i Lotta-böckerna har är det möjligt att analysera detta utifrån principen gällande isärhållningen av könen. Hirdman (1988, s. 125) menar att isärhållandet och den manliga normen hänger ihop på så sätt att den manliga normens hierarki börjar ifrågasättas när isärhållandets logik försvagas, vilket det exempelvis gör när kvinnor börjar arbeta i mansdominerande yrken (Hirdman 1988, s. 127). Även detta har ett didaktisk potential då det kan belysa hur kvinnor och mäns roll sett ut i samhället över tid.

Vidare får läsaren veta att Lotta har en förmåga att tänka snabbt, och att hon alltid vet hur hon ska agera i farliga situationer. När Lotta och hennes vänner kommer till herrgården i Värmland de ska bo på medan Babban skriver, stöter de på en tjuv mitt i natten, som är ute efter att stjäla silvret på herrgården men blir påkommen av Lotta och Giggi, som försöker hindra honom.

Ni! utbrast han. Förbannade jäntor! Ni...Och han tog några långa steg fram mot oss. Det har sagts om mig att jag har en vanvettig tur. Det har också sagts att jag i stunder av yttersta nöd tycks ha en liten mekanism i min hjärna som snabbast sätts i funktion. Båda sakerna tycks stämma (Vik 1959, s. 60- 61).

Utifrån detta citat kan man dra slutsatsen att Lotta är snabbtänkt och intelligent. Lotta förstår att de behöver kalla på hjälp men är osäker på om de kommer höras om de skriker, så hon trycker på en knapp som startar ett självspelande piano och ”I nästa sekund dånade du gamla, du fria...ut i natten (Vik 1959, s. 61). Att vara snabbtänkt och intelligent tillhör ett stereotyp manligt beteende men i denna situation är det en kvinna som uppvisar detta beteende. Om man tittar på denna situation ur ett genusperspektiv är det möjligt att reflektera kring det faktum att Lotta klarar av att agera på ett sätt mot en tjuv som får tjuven att fly, ”Herr Palm stannade mitt i ett steg, tvärvände, kastade sig ut genom det öppna fönstret och försvann” (Vik 1959, s. 61). Herr Palm flyr då Lotta genom att använda sin intelligens lyckas få iväg honom, trots att Lotta är en tjej och betydligt yngre än Herr Palm.

En intressant aspekt i boken är att beroende på hur kvinnorna framställs tillskrivs det också olika attribut, även om de kanske inte är lika uppenbart som i Kitty-böckerna. Varken Lotta eller Giggi beskrivs vid utseende i *Kära Lotta* men deras personligheter beskrivs tydligt. Lotta beskrivs flera gånger som spontan, impulsiv och slarvig (Weidel 1981, s. 17). Lotta anser sig själv ha dessa personlighetsdrag i den grad att hon hittat på ett eget ordspråk som hon ska ha som rättesnöre, ”Lotta Månsson - vad du

gör - tänk dig hundra gånger för!” (Vik 1979, s. 92). Trots att Lotta är medveten om sin impulsivitet har hon svårt att leva efter sitt ordspråk och säger själv att det är ”Ett mycket bra ordspråk, om man bara levde efter det...” (Vik 1979, s. 92). Giggi, å andra sidan är prydlig, ordentlig och strukturerade (Vik 1979, s. 72). Det är möjligt att Giggis beteende belönas genom att Giggi är den som pluggar till läkare, som är ett jobb som är högavlönat och kan innebära hög status. Lotta, som är slarvig och impulsiv är osäker när det kommer till studier och karriär och överväger att hoppa av studierna utan att egentligen ha en tydlig plan för vad hon ska göra istället. Det är möjligt att Lotta och Giggis personligheter kopplas till vissa attribut.

Precis som Ödman (1998, s. 15) lyfter har relationer ett genomgående utrymme i Lotta-böckerna, men det är aldrig huvudhandlingen. Lottas fästman Pauls förekommer i varierande grad i böckerna (Ödman 1998, s. 15). I *Kära Lotta* nämns Pauls namn endast 38 antal gånger på 156 antal sidor, det vill säga inte ens i hälften av boken. Detta kan ses som att Paul snarare gästspelar i Lottas tillvaro än att han är en viktig och avgörande del i handlingen (Ödman 1998, s. 16). När Lotta och hennes vänner är ute på sin resa, samtalar de inte heller om pojkar eller relationer. Istället pratar de mycket om studier och arbete, vilket kan ses som att relationer inte är huvudfokus för någon av de kvinnliga huvudkaraktärerna. Trots att hetrosexuellrelationer inte verkar vara huvudfokus är Pauls åsikt vara viktigt för Lotta. Följande samtal utspelas mellan Lotta och bästa vännen Giggi.

-Jag vill inte börja plugga engelska. Vet inte ens om jag vill bli journalist. Ja men det har du ju alltid velat...? -Ja men jag känner inte för det nu. -Det kommer igen Lotta...- Kanske! Men jag vill absolut inte läsa engelska nu. Jag fasar för det, vet inte varför men jag gör det. -Vem har hittat på att du ska göra det då? Det är väl ingen som tvingar dig? -Nej inte tvingar. Det är Pauls förslag. Och jag tyckte att det var bra då. -Dra dig ur då! sa Giggi. Det är väl ingen konst. Du bestämmer väl över dig själv fortfarande, hoppas jag. Annars blir jag besviken på dig...Säg bara till Paul att det där med engelskan, det *vill* du bara inte (Vik 1959, s. 77- 78).

Det framkommer i detta samtal att Lotta har ett tydligt stöd av Giggi, som bara menar på att hon slutar plugga om hon inte vill. Giggi påtalar även att Lotta har en egen vilja och att hon kommer bli besviken om Lotta fattar ett beslut bara för att Paul vill det. Det man kan utläsa från detta är att mäns åsikter och idéer inte verkar vara det som är viktigast, utan det viktigaste är vad man själv vill. Även detta samtal kan ha didaktiskt potential då lärare kan samtala med eleverna om vikten av att våga vara sig själv för att kunna utveckla sin egen unika egenart, som är ett mål i läroplanen (Lgy11). Samtalet mellan Lotta och Giggi visar även på det Theander (2006, s. 203) menar gällande att kritik mot flickböcker ibland är

obefogad, då flickböcker ofta handlar om att protagonisterna undersöker och utforskar sin identitet, vilket är precis vad Lotta vill göra. Lotta har en stark egen vilja och åsikter, och precis som i *Ja se Lotta*, när Paul vid vissa tillfällen försöker utöva patriarkal auktoritet, lyckas han inte. I följande telefonsamtal har Paul åsikter om Lottas framtid, vilket hon inte accepterar.

Jag tänker inte börja med engelskan. Inte nu i varje fall. - Men Lotta, vi hade ju kommit överens om det... - Du föreslog det och jag tyckte att det var en bra idé men jag har ändrat mig. - Lotta, sa Paul och nu lät han nästan arg, ska du aldrig bli vuxen? Hjälp, så arg jag blev! - Så småningom blir jag nog det, sa jag isigt. Om du bara vill göra dig besväret att vänta. (Vik 1959, s. 81- 82)

Vad man kan tolka från detta citat är att Paul framstår som sakliga, rationella, intellektuella, och auktoritär då han talar om för Lotta vad hon bör göra, och även frågar henne när hon ska bli vuxen vilket kan vara ett sätt att förminska henne på. Lotta blir dock bara arg och säger ifrån och vågar stå på sig själv. Ödman (1998, s. 26) menar att det sker en protest mot patriarkatet i böckerna, och i detta samtala är det möjligt att göra tolkningen att Lotta protesterar mot patriarkatet. Lotta vägrar låta Paul bestämma över henne, och visar på att Lotta alltid får göra uppror mot Pauls försök att bestämma över henne Ödman (1998, s. 27). Denna situation kan ha didaktiskt potential då man kan ha en diskussion med eleverna om vikten att våga stå på sig själv och tro på sig själv, i syfte att samtala med eleverna om vikten att våga vara sig själv för att kunna utveckla sin egen unika egenart, som är ett mål med skolan (Lgy11). Det finns inga större skillnader i hur karaktärsbeskrivningen är i *Ja se Lotta* och *Kära Lotta*, Lotta "utvecklas" aldrig till att bli någon fin dam, utan hennes beteende är densamma, fokus verkar alltså inte vara att Lotta ska bli något bättre och utvecklas, utan bara att följa hennes liv.

Sammanfattningsvis kan det finnas ett flertal situationer i *Kära Lotta* där det finns en didaktisk potential och flera olika situationer som lärare skulle kunna använda sig av i klassrummet, både för att belysa olika värdegrundsfrågor såväl som frågor avseende genus. Det finns även flera scenarion i böckerna som ger utrymme för en diskussion gällande jämlikhet och jämställdhet mellan könen, inte minst i yrkesvärlden.

5.5 Kitty Drew och Lotta Månsson

Utifrån ovanstående analys och de teoretiska infallsvinklar som använts har det framkommit flera intressanta aspekter med att arbeta med dessa flickböcker i klassrummet. I och med att enbart böcker från Kitty och Lotta serien har analyserats kan man bara dock konstatera att dessa flickböcker kan

tillföra något i undervisningen. Det är dock även möjligt att andra flickböcker kan ha didaktisk potential, men då enbart dessa Kitty och Lotta böcker undersökts kan detta inte fastställas. En intressant aspekt är att vare sig Kitty eller Lotta bestraffas på något sätt för att de inte betar sig som en stereotyp kvinna. Deras normbrytande beteenden får inga allvarliga konsekvenser. Även om Paul och Lotta bråkar vill Paul fortfarande vara ihop med Lotta, hon får jobb, och hon beskrivs ofta som att hon har tur med sig. Kittys pappa är stolt över henne, hon har en pojkvän och hon får ofta beröm för sitt beteende samt respekteras av de poliser som är involverade i hennes fall. De tillåts alltså att uppvisa ett beteende som inte är stereotypt kvinnligt, vilket både Kitty och Lotta samt även andra kvinnliga karaktärer i böckerna regelbundet gör. Även om Nilsson och Weidel kan ha rätt i att det finns många konventionella beskrivningar av män och kvinnor och deras beteende, förekommer även gestaltningar som går emot normerna för flickböcker och könsideologi. Det finns dock även inslag i både Kitty- och Lotta böckerna som ger uttryck för traditionella könsroller, både gällande manliga och kvinnliga karaktärer. I Kitty-böckerna visar vissa sidokaraktärerna, som exempelvis Hanna och Mrs Tenney ett stereotypt kvinnligt beteende. I Lotta-böckerna går det att argumentera för att Lotta själv uppvisar ett stereotypt kvinnligt beteende i vissa situationer. Trots att detta beteende förekommer bör de gå att hitta didaktisk potential i dessa böcker. Alkestrand (2017, s. 32) hävdar trots allt att det är lärorikt att läsa texter som ger uttryck för traditionella könsroller, då eleverna i ett sådant textmöte får konfronteras med och öppnar upp för diskussioner kring olika typer av genus ideologier som eleverna kommer att bli exponerade för. Kitty- och Lotta böckerna kan påvisa att flickor inte alltid behöver placeras i ett fack med ett förväntat beteende, utan att det kan finnas olika möjligheter. Genom dessa böcker kan eleverna få en förståelse gällande att människor kan ha olika beteenden och egenskaper som inte bör begränsas eller definieras på grund av individens kön. Diskussioner gällande detta utifrån läsningen av böckerna, kan förhoppningsvis leda till att eleverna får en utökad förståelse för jämlikhet och jämställdhet.

6. Sammanfattning och avslutande diskussion

Syftet med denna uppsats har varit att undersöka om det kan finnas något didaktisk potential i olika flickböcker och hur lärare kan arbeta med flicklitteratur ur ett genusperspektiv i klassrummet. För att kunna besvara frågeställningarna har fyra olika flickböcker ur två olika bokserier om Kitty Drew och om Lotta Månsson valts ut. Utifrån den analys som har genomförts går det att konstatera att alla dessa fyra böcker kan användas som material i skolans värdegrundsarbete utifrån flera olika aspekter. Kitty böckerna kan användas i en klassrumskontext i ett arbete gällande jämställdhet på flera sätt. Kitty Drew

framställs som en stark och självständig kvinnlig karaktär som löser mysterier och tar tag i situationer. Detta kan fungera som ett positivt exempel på kvinnlig egenmakt och jämställdhet. Vidare bygger Kittys interaktion med manliga karaktärer i böckerna på ömsesidig respekt och jämlikhet. Genom att undersöka böckernas teman och karaktärernas sätt att bete sig kan lärare hitta värdefulla lärdomar om jämställdhet och könsrepresentation. I och med att Kitty gestaltas som en kvinnlig huvudperson som är smart, påhittig och ofta löser problem som tidigare ansågs vara olösliga kan Kitty böckerna fungera som en ingång till att introducera idén om könsroller och hur de ofta kan vara begränsande eller begränsande. Lärare kan även använda böckerna för att prata om stereotyper och hur de kan påverka vår uppfattning om kön. Sammantaget kan böckerna om Kitty Drew vara ett bra sätt att utforska genus på ett roligt och engagerande sätt. Precis som i Kitty böckerna har det framkommit i analysen att Lotta böckerna kan användas av lärare då de finns en didaktisk potential i dessa. Lotta- böckerna kan användas som ett verktyg för att arbeta med genusfrågor på flera sätt. För det första kan dessa böcker tjäna som en inspirationskälla för barn, särskilt flickor, som kan vara intresserade av att utöva karriärer eller intressen som över tid varit mansdominerade. De kan hjälpa till att utmana könsstereotyper och främja inkludering på arbetsplatsen. Dessutom kan dessa böcker användas för att väcka samtal om könsroller och förväntningar, såväl som sociala konstruktioners inverkan på vår uppfattning om kön. Sammantaget kan böcker om Lotta Månsson vara en värdefull resurs för lärare som vill främja positiva attityder till mångfald och jämställdhet mellan könen. I Lotta böckerna mynnar den kvinnliga världen inte ut i hemmets och hushållets traditionella värld, utan i studier och arbetsmarknad. Det är alltså inte traditionella könsroller formad i en kvinnlig värld det är frågan om, utan en egen kvinnlig identitet som formas.

Denna uppsats kan förhoppnings bidra till en mer vidgad vy av vilken typ av litteratur lärare kan arbeta med i skolan, och visa att även skönlitteratur som folk överlag sett ner på och ansett vara ”skräpig” kan ha en didaktisk potential. Utifrån den analys som genomförts verkar det som om att karaktärer som Kitty och Lotta inte behöver ses som ”platta och könsstereotypiska” karaktärer, utan tvärtom kan vara karaktärer som kan ses som feministiska.

7. Referenslista

Icke-elektroniska källor

- Ahlén, B. (2003). Vad är en lättläst bok? I: Ahlén, B. & Norberg, I. (2003). *Läslust och lättläst: att förebygga och reparera lässvårigheter och bevara läslusten*. Lund: Bibliotekstjänst, s. 190-200
- Alkestrand, M. (2016). *Magiska möjligheter: Harry Potter, Artemis Fowl och Cirkeln i skolans värdegrundsarbete*. Diss. Lund : Lunds universitet, 2016
- Alkestrand, M. (2017). Engelsforstrilogin och skönlitteraturens didaktiska potential: värdegrundsfrågor. I: Hedemark, Å. & Karlsson, M. (red.). *Unga läsare: läsning, normer och demokrati*. Möklinta: Gidlunds förlag, s. 29–49.
- Ahlborn, K. & Nilmander, U. (1999). *Alla tiders bokserie: 85 år med B. Wahlströms röda och gröna ryggar*. Stockholm: B. Wahlström
- Hirdman, Y. (2003). *Genus: om det stabilas föränderliga former*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber
- Hirdman, Y. (2012). Genussystemet – reflexioner kring kvinnors sociala underordning. I Svedjedal, J (red.) (2012). *Litteratursociologi: Texter om litteratur och samhälle*. Lund: Studentlitteratur. s, 400-418.
- Keene, C. (1969). *Kitty och häxans tecken*. 4. uppl. Stockholm: B. Wahlström
- Keene, Carolyn (2010). *Kitty och mysteriet med de stulna böckerna*. [Ny utg.] Stockholm: B Wahlström
- Kåreland, L. (red.) (2005). *Modig och stark - eller ligga lågt: skönlitteratur och genus i skola och förskola*. Stockholm: Natur och kultur
- Larsson, L. Feministisk litteraturkritik i förvandling. I: *Litteraturvetenskap – en inledning*, Bergsten, S. (red.), Lund: Studentlitteratur 2002, s. 116.
- Lindgren, Astrid (1999). *Samuel August från Sevedstorp och Hanna i Hult: barndomsminnen och essäer*. 3. uppl. Stockholm: Rabén & Sjögren

- Lundahl, B. (2021). *Engelsk språkdidaktik: texter, kommunikation, språkutveckling*. Femte upplagan
Lund: Studentlitteratur
- Lundqvist, U. (1995). *Läsa, tolka, förstå: litteraturpedagogiska modeller*. första upplagan Stockholm:
Almqvist & Wiksell
- Nilsson, Jenny (1984). *Värderingar i Merri Viks Lotta-böcker*. Stockholm: Litteraturvetenskapliga
institutionen, univ.
- Nordberg, I. (2003) Läsning av skönlitteratur. I: Ahlén, B. & Norberg, I. (2003). *Läslust och lättläst: att
förebygga och reparera lässvårigheter och bevara läslusten*. Lund: Bibliotekstjänst, s. 92-109
- Nordenstam, A. (2020). Litteraturdidaktik I: Schottenius Cullhed, S., Hedberg A., & Svedjedal, S. (red).
Litteraturvetenskap II. Studentlitteratur: Lund, s. 69–88
- Persson, M. (2007). *Varför läsa litteratur?: om litteraturundervisningen efter den kulturella vändningen*.
1. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Siegel, D. (1997). Nancy Drew as a girl wonder. I: Inness, S. (red.) (1997). *Nancy Drew and company:
culture, gender, and girls' series*. Bowling Green, OH: Bowling Green State University Popular Press s.
159-180
- Theander, B. (2006). *Älskad och förnekad: flickboken i Sverige 1945-65*. Diss. Lund : Lunds universitet,
2006
- Toijer-Nilsson, Y., Westin, B. & Boëthius, U. (red.) (1994). *Om flickor för flickor: den svenska
flickboken*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Vik, M. (1959). *Ja, se Lotta!*. 1. uppl. Stockholm: B. Wahlström
- Vik, M. (1979). *Kära Lotta*. Stockholm: B. Wahlström
- Weidel, Kerstin (1981). *Lotta-böckerna: en studie i Ester Ringnér-Lundgrens långserie*. Uppsala:
Litteraturvetenskapliga institutionen, univ.
- Westin, B. (1994). Flickboken som genre. I: Toijer-Nilsson, Y., Westin, B. & Boëthius, U. (red.) *Om
flickor för flickor*. Stockholm: Rabén & Sjögren, s. 10-14

Ödman, C. (1998). *Kära Lotta: en studie i Ester Ringnér-Lundgrens Lottaböcker; Wahlströms mest lästa flickboksserie*. Helsingfors: Nordicas avdelning för litteraturvetenskap, univ.

Elektroniska källor

Alm E., Bremer S., Nord I., Schmitt, I. (2016). "Queer- och transforskning." I: Lundberg, A. & Werner, A. (red.). *En introduktion till genusvetenskapliga begrepp. En skriftserie om genusvetenskap: Nationella sekretariatet för genusforskning*. Göteborg: Nationella sekretariatet för genusforskning, s. 61–67

Colnerud, G. (2004). Värdegrunden som praktik och diskurs. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 9(2), s. 81–19.

Chew, C.M-L. (2008), *It's Stupid Being A Girl! The Tomboy Character In Selected Children's Series Fiction*. [online] Murdoch University Research Repository. Tillgänglig på <https://researchrepository.murdoch.edu.au/id/eprint/454/2/02Whole.pdf?forcedefault=true> [Hämtad 7 juni 2023].

Dahl, U. (2016.) "Kön och genus, femininitet och maskulinitet." I: Lundberg, A. & Werner, A. (red.). *En introduktion till genusvetenskapliga begrepp. En skriftserie om genusvetenskap: Nationella sekretariatet för genusforskning*. Göteborg: Nationella sekretariatet för genusforskning, s. 15-19.

Halkjaer, N. (1977). Den svenska 1800-talsdramatiken och litteraturhistorien: en studie i litteraturhistorisk kanonbildning och några synpunkter på definitionen av populärlitteratur, I: *Litteratur och samhälle*. 1977(3), (s 33).

Hirdman, Y. (1997). Genussystemet: Reflexioner kring kvinnors sociala underordning. *Litteratursociologi / Lars Furuland & Johan Svedjedal (red.)*. S. 400-418

Liberg, C. (2007). *Att läsa och skriva – Forskning och beprövad erfarenhet* (Kapitel 2. Läsande, skrivande och samtalande, s. 25-44). Stockholm (Hämtad: 2023-04-15) <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:349643/FULLTEXT02.pdf>

Lindell, C. (2005) *Kitty – inte s' åfin' men alltid populär*, *Sydsvenskan*. Tillgänglig på: <https://www.sydsvenskan.se/2005-10-21/kitty--inte-sa-fin-men-alltid-popular> (Hämtad: 2023- 05-13).

NE.se. (u.å.). Kanon (litteraturvetenskap). I Nationalencyklopedin. Hämtad [04-04-23], från: [https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/kanon-\(litteraturvetenskap\)](https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/kanon-(litteraturvetenskap))

NE.se. (u.å.). Värdegrund. I Nationalencyklopedin. Hämtad [04-20-23], från: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/vardegrund>

Nocloo (u.å) Nancy Drew #33 Witch Tree Symbol – First Edition Identification Guide Hämtad [05-31-23] <https://www.nocloo.com/nancy-drew-33-witch-tree-symbol-first-edition-identification-guide/>

Peters, C., Clough, P., Gey, F., Karlgren, J., Magnini, B., Oard, D., Rijke, Maarten. & Stempfhuber, Maximilian. (2007). *Evaluation of Multilingual and Multi-modal Information Retrieval [Elektronisk resurs] 7th Workshop of the Cross-Language Evaluation Forum, CLEF 2006, Alicante, Spain, September 20-22, 2006, Revised Selected Papers*. Berlin, Heidelberg: Springer-Verlag Berlin Heidelberg

Pöysä, J. (2015). Lähiluvun tieto. Näkökulmia kirjoitetun muistelukerronnan tutkimukseen. *Kultaneito XVII. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura, Joensuu* 282 s.

Skolverket (2011). *Läroplan för gymnasieskolan*. <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/laroplan-gy11-for-gymnasieskolan> [2023-04-10]

Skolverket (2011). *Ämne - Svenska*. https://www.skolverket.se/sitevision/proxy/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen/amne/svid12_5dfce44715d35a5cdfa92a3/1530314731/syllabuscw/jsp/subject/SVE/7/pdf [2023-04-10]

Statens medieråd (2021). *Minskat läsande i nästan alla åldrar*. <https://www.statensmedierad.se/aktuellt/nyheter/2021/minskat-lasande-i-nastan-alla-aldrar> [2023-04-29]

Song, J. (2018). "'It's Elementary'": What Nancy Drew Reveals About Gender Construction'. *The Cutting Edge*, 2(1), 1-14. ojs.stanford.edu/ojs/index.php/ce/article/download/1133/1106.

Woolston, J. (2010) 'Nancy Drew's body: The case of the Autonomous Female Sleuth', *Studies in the Novel*, 42(1), pp. 173–184. doi:10.1353/sdn.2010.0002.

